

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Dejan Božič

Mentor : doc.dr. Vinko Vegič

ALAMUT IN SODOBNI TERORIZEM

Diplomsko delo

Ljubljana, 2006

Zahvala

*Zahvaljujem se **Alenki**, mojim staršem in prijateljem, ki so me podpirali in vzpodbujali skozi dolga leta mojega študija.*

Za mentorsko svetovanje in usmerjanje pri diplomski nalogi se zahvaljujem mentorju doc.dr. Vinku Vegiču.

Alamut in sodobni terorizem

Živimo v času, ko je terorizem postal nesporno dejstvo in problematika celotnega sveta. Že mnogo pred francosko revolucijo, ki nam je postregla z izrazom *teror* in *terorizem* je na območju današnjega Irana obstajala skupina, ki je kot svoje glavno orožje za doseg ciljev, izvajala dejanja zelo podobna tistim, ki jim danes pravimo terorizem. Dandanes se srečujemo s problemom definicije terorista, in zdi se, da je vzrok za to prav sama narava terorizma. Zdi se da je terorizem nemogoče objektivno vrednotiti, saj ima zmeraj zagovornike in nasprotnike. V moji nalogi poskušam na primeru srednjeveških Asasinov prikazati merilo, po kateremu lahko objektivno sodimo ali je neka skupina teroristična. Po terorističnih napadih na ZDA leta 2001 in po ponovni izdaji Bartolovega romana Alamut, so se pojavila namigovanja o »šokantnih« podobnostih med Asasini in al-Kaido in aktualiziranje takratnega dogajanja. Za nekatere je zgodba o redu morilcev, ki spominja na samomorilce v potniških letalih iz vrst Osame bin Ladna, uporabljenih kot orožje, naenkrat dobila preroški značaj.

Ključne besede: *terorizem, Alamut, Asasini, aktualizacija.*

Alamut and modern terrorism

In the 11th century, much before the French Revolution and the appearance of the word *terrorism*, existed a group called the Assassins, which used political assassinations as their weapon. Following 11 September 2001, they were constantly referred to as the ancestors or predecessors of the suicide attackers of New York and Washington. Some Western intellectuals and journalists even compared the group with al-Kaida in the Afghan mountains. Is there any evidence for a line of descent leading from them to any other phenomenon of Islamic history, or even to the Sunni Arab extremism of the present? After the republication of Vladimir Bartol's novel Alamut all kind of assumption's of actualizations were made. All seeking an explanation for the events of 11 September. At the moment the world is facing a problem of defining terrorism and terrorists. My diploma thesis is dealing with a question of how can we impartially determine who is a terrorist and who is not, with the medieval heretic sect called the Assassins being my helping tool.

Key words: *terrorism, Alamut, Assassins, actualization.*

KAZALO

1 UVOD	7
2 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI DEL	8
2.1 Opredelitev predmeta preučevanja in ciljev naloge	8
2.2 Metode preučevanja	9
2.3 Hipoteze	9
2.4 Struktura diplomske naloge.....	10
2.5 Opredelitev nekaterih pojmov	10
3 NIZARITI.....	11
3.1 Alamut.....	13
3.2 Assasini	14
3.3 Bartolov roman Alamut.....	14
3.4 Metode in postopki bojevanja Asasinov	15
3.5 Pričevanja Marka Pola	17
4 PROBLEMATIKA DEFINIRANJA TERORIZMA	18
4.1 Definicija.....	20
4.2 Elementi terorističnega dejanja	23
4.2.1 Politična narava terorizma.....	24
4.2.2 Nasilje.....	24
4.2.3 »Nenormalnost« terorizma.....	26
4.3 Kdo so teroristi?	26
4.3.1 Motivacija.....	27
4.4 Žrtve terorizma	28

4.5 Religija	30
4.5.1 Asasini in religija	32
4.6 Asasini in al-Kaida	32
4.6.1 al-Kaida	33
5 AKTUALNOST	39
6 SKLEP	42
7 LITERATURA	45

KAZALO SLIK

Slika 3. 1. 1: Alamut..... **Error! Bookmark not defined.**

Slika 4.6.1.1: Levo - *Hasan ibn Saba* in desno - *Osama bin Laden* ..... **Error! Bookmark not defined.**

1 UVOD

Terorizem je del našega vsakdana. Če nam je prizaneseno z njegovimi neposrednimi, rušilnimi posledicami, pa ne moremo ubežati vsesplošni prisotnosti terorističnih dejanj. Po 11. septembru 2001 in napadu na Svetovni trgovinski center in Pentagon v ZDA se je cel svet zavedel, da terorizem ni pojav, ki se dogaja »daleč stran«, pač pa je sestavni del aktualne svetovne ureditve. Poleg teženj mnogih raziskovalcev omenjene problematike in laikov, da bi razumeli načrte in dejanja ljudi, ki ravnajo tako »neracionalno«, mnogokrat burijo duhove legende in zgodovinska dejstva o »izvoru« oziroma začetku terorizma. Nemalokrat je prisotno zmotno prepričanje, da je terorizem nov pojav, konstrukt sodobne civilizacije, o pojavih v pretekli zgodovini, ki bi jih prav tako lahko označili za teroristične, pa je malo znanega.

V slovenski prostor je leta 1938 z Bartolovim romanom Alamut prišla legenda o »starcu z gore«, ki se je za politične in religiozne cilje posluževal zelo nenavadnih metod. Vladimir Bartol je snov za roman črpal iz pripovedovanj Marka Pola in zgodovinske literature. Zgodovinska dejstva je proučil v tolikšni meri, da je za roman Alamut dobil priznanje orientalistov (Bartol 2001: 495). Odziv je bil buren in nekateri kritiki govorijo o Alamutu kot terorističnem romanu ali, če se komu zdi ta beseda premočna in celo žaljiva, o makiavelističnem romanu (postavil na http://www.ijs.si/lit/alamut_radio.html Miran Hladnik 1. nov. 2004, objavljeno na 3. radijskem programu 28. oktobra 2004). Še posebej po 11. septembru 2001 roman Alamut buri duhove, saj je v očeh bralcev in nekaterih kritikov postal predmet aktualizacije. V takšni konstelaciji zasledimo opazke kot so: »Kdor bi rad razumel uspeh strategije vodje al- Kaide, mora prebrati Bartola. Kot da je sam Osama bin Laden skoval najmočnejšo pest svoje organizacije šele potem, ko je prebral Alamuta! Datumi zvenijo fatalno: roman je l. 1995 izšel v Iranu in bil očitno tako privlačen, da so ga že čez štiri leta 1999 na novo prevedli. L. 1996 pa se začne samomorilski napad na ameriško ambasado v Keniji« (Bernard Nežmah 2002). Prav podobna tolmačenja romana in seveda intriga same zgodbe, so me pritegnili k podrobni analizi dogajanja na gradu Alamut in k poskusu vrednotenja dejanj in metod protagonistov tistega časa. Dandanes se srečujemo s spoznanjem,

da je zelo težko nekoga »objektivno« označiti za terorista. Verjetno največji problem pri tem opravilu predstavlja dejstvo, da ne obstaja skupna, celovita definicija terorista in terorizma. Da bi lahko komu mirne vesti prilepili etiketo »terorist«, pa je nujno potrebno definirati to besedo. Kot vsako delo s področja terorizma oziroma sorodne problematike, se tudi moja naloga, že na začetku, sreča s problemom definicije terorizma. Dejstvo je, da ne obstaja skupen konsenz o tem, kaj terorizem predstavlja in prav to otežuje omenjene raziskave. Kako lahko nekoga označimo z besedo terorist, ko pa ima ta beseda več pomenov in na desetine razlag. Ne domišljam si, da bi moja naloga lahko ponudila novo, celostno definicijo, ki bi olajšala nadaljnja raziskovanja, sem pa odločen, na opisni ravni izdelati »merilo«, s katerim bom lahko presodil ali določena dejanja in motivi označujejo konkretnega posameznika kot terorista.

2 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI DEL

2.1 Opredelitev predmeta preučevanja in ciljev naloge

Predmet preučevanja diplomske naloge je preučevanje pojma terorizma na primeru Nizaritske skupine iz 11. stoletja imenovane Asasini in primerjava le-te s sodobnimi terorističnimi skupinami. V analizo sem vključil tudi objektivne dejavnike; zgodovinska dejstva, značilnosti bojevanja in političnih ureditev.

Glavni ***cilj*** preučevane tematike, omenjene in predstavljene v uvodu, je ureditev in zapis dogodkov ter kar se da natančna, nepristranska in jasna predstavitev ugotovljenih dejstev : analiza načina bojevanja Asasinov in vrednotenje njihovih dejanj skozi prizmo sodobnih terorističnih skupin.

Cilj diplomskega dela je predvsem predstavitev dognanj, pridobljenih ob preučevanju in analizi tematike ter ugotavljanje vzročno-posledičnih zvez, ki nam pomagajo vrednotiti in označevati skupine oziroma posameznike s terminom »teroristi«. V tej luči se smisel preučevanja problematike kaže v iskanju odgovorov na določena temeljna vprašanja:

- Ali lahko Asasine, člane verske sekte izmailcev, zbrane okoli Hasana ibn Sabe na gradu Alamut označimo za teroriste, njihovo dejavnost pa za terorizem?
- Kateri objektivni dejavniki definirajo posameznika oziroma skupino za teroristično?
- Ali je motiv, način in učinek terorističnih dejanj neodvisen od časa in prostora?

2.2 Metode preučevanja

V svoji diplomski nalogi sem uporabil analitične, zgodovinske, deskriptivne metode. Pri preučevanju izbrane tematike sem v prvi vrsti uporabil analizo vsebin, točneje sekundarnih pisnih virov, kot so knjige, članki, zborniki in ostale publikacije ter vsebine na medmrežju. Pri tem so bile uporabljene naslednje metode:

- Historiografska metoda – opis zgodovinskih stanj, situacij, dogodkov in njihovih posledic.
- Analitično-sintetična metoda – podajanje ugotovitev in lastnega mnenja na podlagi preučevanja virov.

2.3 Hipoteze

Glavna hipoteza: člane verske sekte izmailcev, zbrane okoli Hasana ibn Sabe¹ na gradu Alamut (imenovane tudi Asasini) lahko označimo za teroriste, njihovo dejavnost pa za terorizem.

Izpeljana hipoteza: sodobne teroristične skupine se na področju taktike, motivacije, ideologije in sredstev v svojem bistvu ne razlikujejo od Asasinov, logičen odmik, ki ga zasledimo, je zgolj posledica časa in prostora v katerem živimo.

---

¹ Različni viri različno poimenujejo gospodarja Alamuta. V nalogi se pojavlja ima Hasan I Saba, Hasan Ibn Sabah in podobno.

2.4 Struktura diplomske naloge

Nalogo sem, poleg uvodnega in zaključnega dela, razdelil na tri večje sklope.

- V prvem delu predstavljam zgodovinska dejstva o nizaritih in izmailcih, njihov odnos do takratne družbene ureditve, način bojevanja proti nasprotniku in posledice.
- V drugem delu se osredotočam na problematiko definicije terorizma in iskanje »merila«, po katerem bi lahko objektivno vrednotili napade oziroma akcije skupin ali posameznikov.
- Zadnji del je namenjen primerjavi izmailcev in sodobnih terorističnih skupin.

2.5 Opredelitev nekaterih pojmov

Zavoljo lažjega razumevanja ob branju dela, ob določenih podobnih pojmi, so tukaj le-ti obrazloženi v kontekstu, uporabljenem kasneje v besedilu. Poleg tega so navedene tudi strokovne definicije nekaterih uporabljenih temeljnih pojmov.

Terorizem :

Izraz terorizem je v zadnjih desetletjih verjetno eden najbolj pogosto uporabljenih izrazov v diskurzu svetovne politike in v poročanju množičnih medijev z vsega sveta². Kljub temu pa je omenjeni pojav redko predstavljen večplastno; ob omenjanju terorizma se govori predvsem o posledicah terorističnih dejanj, redko pa tudi o vzrokih zanje (Lipovec in Čebren 2002: 153).

Teroristični napadi so diskontinuitete v času in sicer kot prekinitev enakomernega toka zgodovine, ko se zgodi nekaj popolnoma iracionalnega in kot trenutek okoli katerega se v nesorazmerju do drugih trenutkov kopičijo interpretacije izmed katerih je težko - ravno zaradi

---

² Število najdenih rezultatov na spletnem iskalniku google: Results 1 - 10 of about 278,000,000 for terrorism [definition]. (0.07 seconds)

te preobilice - poiskati tisto najbolj tehtno. Teroristični napadi, umori, katastrofe, so posebni dogodki v zgodovini, ki prekinjajo navidezno enakomeren tok časa in jih imenujemo diskontinuitete v času, prelomi v času, točke v času v katerih čas ne teče več gladko, točke v katerih se naša interpretacija zalomi (Jernej Kožar 2002).

Alamut:

- a) grad na severu Irana (srednjeveške Perzije), ki je predstavljal jedro izmailskega upora proti sunitim oblastnikom. Naziv Alamut izhaja iz besedne zveze Aluh Amut in v dajlamskem jeziku pomeni orlov nauk (Lewis³ 2003: 43). Obstajajo tudi druge interpretacije, a o tem več v nadaljevanju.
- b) roman Vladimirja Bartola, ki je izšel leta 1935 in opisuje dogajanje na gradu Alamut. »Roman o globoki racionalnosti iracionalnih verskih sekt« (Bernard Nežmah 2002).

3 NIZARITI

Nizariti so kot ismailitska podločina nastali na podlagi razkola v okviru fatimidskega kalifata med leti 1090 – 1094, kot posledica nasledstvenega spora po smrti fatimidskega kalifa Al Mustansirja. Nizariti so bili najbolj revolucionarna šiitska skupina in so se zatekali k specifičnemu načinu bojevanja proti sunitom – uporaba atentatov in terorja. Iranske nizarite, zbrane okoli gospodarjev Alamuta, ki so bili najbolj revolucionarni, so leta 1272 kot organizirano vojaško – politično skupino uničili Mongoli, sirske nizarite pa so si podredili Mameluki. Pozneje so se iranski nizariti spet organizirali, se preselili v Indijo in še danes sledijo svojim imamom (Šterbenc 2005: 208, 497- 498, Lewis 2003: 121).

Razcvet in zloglasen sloves so doživeli pod vodstvom ismailitskega misionarja Hasana I Sabaha (Šterbenc 2005: 210,211; Lewis 2003: 39). Nizariti so bili v delih muslimanskih in Zahodnih avtorjev dolga stoletja obravnavani necelovito, neobjektivno in pristransko. Poudarjena je bila predvsem njihova »zločinska fanatičnost« in nagnjenost k uporabi nasilja.

---

³ Bernardu Lewisu se poleg Huntingtona pripisuje poimenovanje boj med Vzhodom in Zahodom »spopad civilizacij« dostopno na <http://www.slate.com/?id=2058632#ContinueArticle> (7. september 2005) in na <http://www.thenation.com/doc/20011022/said> (6. februar 2006)

Zahodni avtorji so jih praviloma obravnavali z vidika križarjev in pod nazivom »Assasini«. Silvestre de Sacy je dokazal da izraz Asasini izvira iz arabske besede »hašaš« – »uživalci hašiša« oziroma zasvojenosti z drogo. V Evropi se je beseda začela uporabljati za označevanje morilcev že v 14. stoletju (Lewis 2003: 11-12). Šterbenc (2005: 215) spretno povzame razlago, ki se je v zvezi z nizariti razširila in izhaja iz besede Asasin. V skladu s to razlago naj bi nizaritski poveljniki svoje borce sistematično omamljali z mamili (hašišem) ter od njih z obljubami o še nadaljnji tovrstni aktivnosti in na podlagi zasvojenosti izsiljevali iracionalna dejanja oziroma umore. To zgodbo je v Evropo prinesel Marco Polo, pozneje pa jo je povzel in razdelal Von Hammer-Purgstall. Vendar pa Hodgson, Lewis in Daftary poudarjajo, da ta razlaga nikakor ne ustreza resnici. Vsi trije avtorji izpostavljajo, da so nizaritom mamilarska početja pripisovali njihovi nasprotniki, in sicer zaradi tega, ker so se jih bali, jih sovražili in prezirali. Hodgson poudarja, da so nizariti zelo potrpežljivo in natančno načrtovali umore, pri čemer so morali biti izjemno natančni in zbrani, kar zanikuje uporabo mamil. Nenazadnje je bila za Hasana I Sabaha značilna izredna asketska moralnost, saj je dal oba sinova usmrtiti. Prvega zaradi obtožbe, da je zagrešil nepravilčen umor, drugega pa zaradi večkratnega, prepovedanega pitja vina. Dejstvo je, da niti ismailitski teksti, ki so bili proučeni v modernem času, niti kateri resni splošni muslimanski vir, ne potrjujejo uporabo mamil pri nizaritih (Šterbenc 2005: 215).

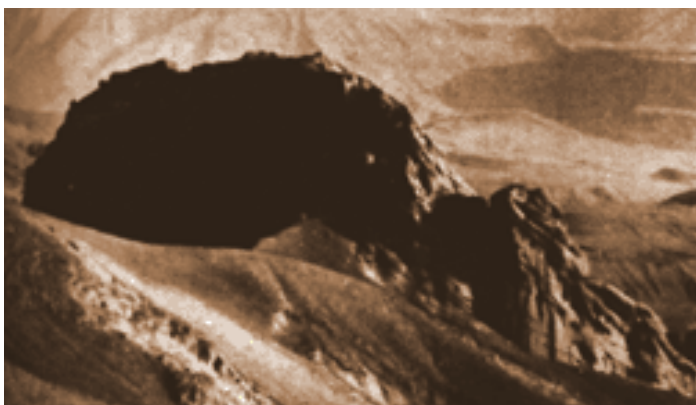
Ob koncu 18. stoletja je francoski baron Antoine Isaac Silvestre de Sacy, najvplivnejši orientalist tedanjega časa, nizarite dokončno uvrstil med ismailite. Naslikal jih je kot skupino z diaboličnimi motivi, katere voditelji z uporabo mamil iz mladih fantov ustvarjajo morilce. Avstrijski orientalist in diplomat Joseph von Hammer-Purgstall je nizarite opisoval kot tajno združbo morilcev z revolucionarnimi in zločinskimi motivi. S tem primerom je želel kritizirati tajna evropska združenja kot so jezuiti in prostozidarji. Njegovo delo je bilo zelo vplivno celo stoletje in pol, saj so šele v 30. letih dvajsetega stoletja Zahodni raziskovalci začeli nizarite obravnavati bolj celovito in objektivno, k čemur je najbolj prispevalo dejstvo, da so raziskovalci dobili dostop do precejšnjega števila pristnih ismailitskih virov iz Indije, hkrati pa so tudi sami sodobni ismailiti postali mnogo bolj zaupljivi do neismailitov. Eden najzaslužnejših za drugačno percepcijo nizaritov je Vladimir Aleksejevič Ivanov, ki je skoraj celotno znanstveno življenje preživel v Indiji in Iranu. S knjigo *Ismailitica* v kateri je nizaritski način delovanja predstavil kot legitimno obrambno taktiko manjšine pred preganjanjem s strani večine, je nizaritsko doktrino opredelil kot relativno zgodnjo in liberalno uporabo helenističnih misli (Šterbenc 2005: 210).

Nizaritska doktrina je temeljila na tako imenovanem novem pridiganju, ki ga je najbolj nazorno formuliral prav Hasan I Sabah. Novo pridiganje je vsebovalo reformulacijo stare šiitske doktrine, po kateri lahko avtoritativno učenje glede vere izvaja zgolj božansko izbrani imam. Kot pravi Corbin: »to oznanilo ni impliciralo nič manj kot nastop čistega duhovnega islama, prostega vsakega legalitarnega duha in vsake podložnosti Zakonu, prihod osebne religije vstajenja, ki je duhovno rojstvo, ker omogoča odkriti in doživeti duhovni pomen preroških razodetij« (Eliade 1996: 81).

3.1 Alamut

Lewis (2003: 43) je mnenja, da naziv Alamut izhaja iz besedne zveze Aluh Amut in v dajlamskem jeziku pomeni orlov nauk, hkrati pa ocenjuje, da je prevod orlovo gnezdo manj prepričljiv. Hodgson pa se ne strinja s takšnim prevodom in se bolj nagiba k različici »orlovo gnezdo« (1955: 49). Po dajlamskem izročilu je v preteklosti eden od dajlamskih vladarjev med lovom izpustil izurjenega orla, ki se je usedel na skalo. Vladar naj bi opazil strateški položaj lokacije in na njej dal postaviti utrdbo. Hasan I Sabah je utrdbo kupil od Alida z imenom Muhdi in se vanjo naseli 4. septembra 1090 (Lewis 2003: 43). Hasan I Sabah se je v Alamutu in drugih trdnjavah (v območjih Rudbar, Kuhistan, Huzistan in Fars) obdal z neomajno predanimi privrženci in z njimi uresničeval svoj načrt (Šterbenc 2005: 213-214).

Slika 3. 1. 1: Alamut

Vir: <http://www.ismaili.net/Source/fd0328d.html> (16. april. 2006)

3.2 Assasini

Kljub razširjenemu prepričanju, da je terorizem nov pojav in da je ena največjih in najbolj nevarnih groženj, s katerim se danes sooča človeštvo, ta nikakor ni produkt sodobne kulture. Od nekdaj so se verniki sklicevali na božanski mandat za opravljanje božjega dela na Zemlji s tem, da so sejali smrt in strah med heretiki in nasprotniki. Sveti teksti največjih svetovnih religij (hinduizem, Biblija, Koran) so polni nasilnih narecij. Beseda »assassin« ki v prevodu pomeni »morilec; ubijalec; terorist« izvira iz imena radikalne muslimanske sekte, ki je v letih 1090 in 1272 delovala na ozemlju današnje Sirije in Irana (Jezernik 2002: 13). Človeška žrtvovanja in ritualni umori ne spadajo v islamsko pravo, tradicijo in prakso, pa vendar so starodavni in globoko zakoreninjeni v človeški družbi in se lahko pojavijo na nepričakovanih mestih. Podobne sekte in skupine kot so izmailci, so v islamski zgodovini že obstajale, a le slednjim je uspelo ustvariti učinkovito in trajno organizacijo (Lewis 2003: 127).

3.3 Bartolov roman Alamut

Osrednji osebi romana sta dva moška. Starejši in izkušeni je učitelj, ki manipulira s tujimi življenji v skladu s svojim peklenskim načrtom, mlajši in nedolžni pa je v vlogi učenca (Nežmah 2002).

V romanu Alamut zasledimo opis principa vladanja, ki presega strah pred smrtjo, gre za prepričanje, vero v to, da bo tisti, ki se žrtvuje za »pravo stvar«, najbolje preživel; gre za mentaliteto, ki je lastna vsakemu ideološkemu in totalitarnemu režimu v 20. stoletju, pa tudi marsikateremu prej (Bratož in drugi 2005: 31-32). Dogajanje romana Alamut je pisatelj oprl na zgodovinsko izpričane dogodke v 11. stoletju v Perziji. Osrednji lik je Hasan ibn Saba. Ta karizmatični verski voditelj, katerega ime Iranci še danes izgovarjajo s strahospoštovanjem, se predstavlja kot od Alaha poslani prerok, ki izza okopov svojega orlovskega gnezda, gradu Alamut, vodi vojno proti perzijskemu cesarstvu. Veliko močnejšemu sovražniku se postavi po robu z majhno skupino privzgojenih privrženecv fedaijev, ki jim v zameno za njihovo zvestobo ponudi več, kot so navadni smrtniki kadarkoli bili deležni okusiti: s ključem, ki mu ga je zaupal sam Alah, jim odklene vrata »onostranstva, raja« iz Korana. Ko si raj enkrat resnično doživel, si pripravljen storiti vse, da se še vrneš vanj (<http://www.sanje.si/knjigarna/alamut.html> 26. junij 2006). Sedaj je dobil vojščake, ki bi za

ponovno pot v paradiž naredili vse. Uporabi jih kot smrtonosne puščice, ki se lahko kot preoblečeni sunitski pesniki znajdejo na dvoru njegovih smrtnih sovražnikov in jim zadajo smrtonosne udarce z zastrupljenimi rezili. Ali pa kot fanatike, ki se na povelje Hasana pred odposlanci glomaznih vojska, ki jih oblegajo, z blaženostjo na obrazu vržejo s pečine ali pa si zabodejo bodalo v srce. » Zastrušujoče!!! Novi človek - fedai je orožje, ki ga ne pozna nobena redna armada« (Nežmah 2002)

Manipulacija v pravem pomenu besede. »V kratkih zgodbah Bartolov pripovedovalec razloži, v čem je smisel takšne manipulacije. Odločitev zanjo izhaja iz spoznanja, da se nacija že stoletja napačno obnaša. Zato je njena eksistenca ogrožena, njen teritorij se krči, ostaja revna, nemočna in podrejena tujcem. Spoznanje vodi k sklepu, da se je treba odpovedati zmotnemu ravnanju in veri staršev v plemenite vrednote, kot so sprava, dobrota in usmiljenje. Bartolov junak nagovarja k tveganemu koraku, ki bo nacijo usmeril k svobodnejši eksistenci. Pogumnih dejanj so zmožni samo voditelji, ki imajo za sabo izkušnjo smrti, zato se smrti ne boje več. Šele ko perspektivni mladeč izgubi nedolžnost, ko je šel skozi izkušnjo neznankega razočaranja, šele zdaj je prekaljen in utrjen za prevzem odgovornih zgodovinskih nalog in učiteljevega mesta. Potem ko mu je "ojeklenelo srce", ko se mu je podrlo upanje sreče na zasebni ravni, je usposobljen za "voditelja množic" oziroma za nacionalnega voditelja« (Postavil na http://www.ijs.si/lit/alamut_radio.html Miran Hladnik 1. nov. 2004, objavljeno na 3. radijskem programu 28. okt. 2004).

3.4 Metode in postopki bojevanja Asasinov

Za srednjeveške Assasine so glavne in edine tarče predstavljali vladarji in vodje obstoječih ureditev. To so bili monarhi, generali, ministri in visoki cerkveni dostojanstveniki. Za razliko od njihovih modernih ekvivalentov, so se Assasini osredotočili samo na »velike« in »močne« ljudi in niso nikoli napadali preproste populacije. Pod vodstvom Hasana ibn Sabe in vodstvom njegovih naslednikov so se proti sunitskim oblastnikom (bagdadskim abasidskim kalifom kot titularnim voditeljem sunitskega sveta, seldžuškimi političnim, vojaškim, uradniškim in verskim strukturam ter drugim, lokalnim nosilcem oblasti) večinoma borili na poseben način – s političnimi umori oziroma s premišljeno in sistematično uporabo terorja⁴ (Šterbenc 2005: 213-214).

---

⁴ Hasan ibn Saba je izdelal natančen načrt: »Naš učitelj,« je o tem zapisal Rašid Al Din, pri čemer je sledil svojemu izmailskemu viru, »je pripravil pasti in zanke, tako da je na koncu njegove bleščeče igre Nizam Al

Njihovo orožje je bilo v vseh primerih enako – preprosto bodalo, s katerim je izbrani atentator pokončal žrtev. Zanimivo je da niso uporabljali nobenih drugih orožij, ki so jim bila takrat na razpolago (puščice, strup, lok, samostrel). Rečemo lahko, da so izbrali najtežje dostopne tarče in orožje, ki je zahtevalo največ napora za uresničitev zadanega cilja. Po umoru izbrane žrtve, Asasin ni poskušal bežati in ni bilo predvidene nikakršne reševalne akcije zanj. Prav nasprotno! Preživeti takšno poslanstvo je pomenilo veliko sramoto. To kaže da so priprave na umor in samo dejanje dojemali kot neke vrste ritual, ki je morilcem posledično odprl rajska vrata (Lewis 2003: 127).

Nizariti so izbrali metodo boja, kakršno je uporabljal tudi prerok Mohamed pred prevlado islama na Arabskem polotoku. Prerok je namreč najprej vzpostavil osnovno islamsko oporišče v Medini. Od tod je boj nadaljeval z različnimi sredstvi: od sklepanja zavezništev z okoliškimi plemeni do napadov na trgovske karavane in neposrednega vojskovanja z mekansko vojsko. Nizaritska metoda bojevanja se je razlikovala v določenih segmentih. Imeli so več manjših, geografsko ločenih celic in zelo redko so se s sunitsko vojsko spopadali frontalno (Šterbenc 2005: 214). Nizariti so hoteli nasilno zrušiti sunitsko vladavino med letoma 1090 in 1162 (v prvem obdobju njihovega delovanja, v katerem so bili protagonist Hasan I Sabah in njegova naslednika Buzurgumid in Mohamed Ibn Buzurgumid). Ker so bili neuspešni, so posledično spremenili in prilagodili cilje v kasnejših obdobjih (Šterbenc 2005: 215, Hodgson 1955: 41-42).

Mulk padel v mrežo smrti in pogube, in s tem podvigom si je pridobil veliko slavo in ugled. S slepilnimi ukanami in lažnivimi goljufijami, s pretkanimi pripravami in neopaznimi lažmi je skrbel za vzgojo fedaijev in rekel: »kdo med vami bo osvobodil naše ljudstvo izpod zla Nizama Al Mulka Tusija?« Eden izmed mož, neki Bu Tahir Arani, je iztegnil roko pokornosti na njegove prsi; in tako se je podal po poti zablode, za katero je zmotno mislil, da ga bo popeljala k blaženosti onostranstva, ter se nekega petka ponoči, na dvanajsti dan meseca ramadana leta 484 (16. oktobra 1092), pri mestu Sahneh v okrožji Nahavand, preoblečen v sufija približal nosilnici, v kateri so Nizama Al Mulka nosili od dvorane za avdience v paviljon njegovih žensk, in ga zabodel z bodalom, s čimer si je zagotovil mučeniško usodo. Nizam Al Mulk je bil prvi človek, ki so ga umorili fedaiji. Naš učitelj – naj mu bo dano tisto kar si zasluži - je rekel: »Smrt tega hudodelca je prvi korak k svetlobi« (Lewis 2003: 63-64).

3.5 Pričevanja Marka Pola

Marco Polo je iz svojih potovanj na Vzhod prinesel polno zanimivih zgodb in mnoge so navdahnile domišljijo svetovnih avtorjev. Svoje vtise o izmailcih je strnil nekako takole: »(XXXI). Milice (Mulehet) je kraj, kjer je v starih časih domoval starec z gore. Zdaj vam bomo popisali to zadevo, kot jo je slišal gospod Marco iz ust več ljudi. Starca imenujejo v svojem jeziku Aloodin (Alaodin). V dolini med dvema gorama je dal narediti najlepši in največji vrt na svetu; tam so rasli vsi plodovi in so stale najlepše palače na svetu, poslikane z zlatom, živalmi in pticami. Tam so bile razne napeljave: po eni je tekla voda, po drugi med, po tretji vino. Tam je bilo vse polno mladeničev in mladenk, najlepših na svetu, ki so znali najlepše peti, gosti in plesati; in starec jih je prepričeval da je to raj. Vse to za to, ker je Mohamed rekel, da bodo tisti, ki bodo prišli v raj imeli obilo lepih žensk, in da bodo v raji tekle reke mleka, medu in vina; tako je sam dal narediti takšen vrt, kot je o njem govoril Mohamed. Tamkajšnji saraceni so res verjeli, da je to raj; v vrt je dovolil samo tistim, ki jih je nameraval narediti za Asasine. Ob vhodu na vrt je stala mogočna utrdba, tako da se ni bal nikogar na svetu. Starec se je obdal samo z dvanajstletniki, ki so obetali, da bodo zrasli v hrabre može. Preden jih je spravil na vrt, po štiri, po deset, po dvajset na enkrat, jim je dal piti opija, da so tri dni trdno spali; nato jih je dal odnesti na vrt ter naročil, naj jih ob primernem času zbudijo. Ko so se mladeniči zbudili sredi vrta in videli, kaj jih obdaja, so verjeli, da so res v raji. Vseskozi so bile z njimi mladenke, jim pele in jih silno razveseljevale; tako da so imeli vse kar so si lahko poželeti, in ne bi nikoli po svoji volji zapustili vrta. Tako vam jih torej starec nenehno gosti in jih obdaja s tolikšnim razkošjem, da prav vsi na tisti gori verjamejo, da je tako kot sem vam povedal. In ko želi katerega izmed mladeničev kam poslati, jim da najprej piti napitka, ki jih uspava, nato pa jih ukaže prenesti iz vrta v svojo palačo. Ko se prebudijo in vidijo, kje so, se zelo začudijo in užalostijo, ker niso več v raji. Nemudoma stopijo k starcu in pokleknejo predenj, prepričani, da je pred njimi veli prerok. Starec jih vpraša: Od kod prihajate? Odgovorijo mu: Iz raja. In povedo mu kaj vse so tam videli in kako zelo bi se radi vrnil. Kadar hoče starec dati kakega človeka ubiti, izbere najkrepkejšega med mladeniči in ta zanj ubije, kogar si želi; in to vsi z veseljem storijo, zato da bi se lahko vrnil v raj. Če se izmuznejo se vrnejo k svojemu gospodarju; če pa jih ujamejo, hočejo umreti, prepričani, da se bodo tako vrnil v raj. Če hoče torej starec koga ubiti, pokliče enega od mladeničev na stran in mu reče: Pojdi ter stori tako in tako; to ti nalagam zato, ker želim da se vrneš v raj. In Asasini gredo in rade volje opravijo, kar jim je naročeno. Zato pred starcem z

gore ni varen nihče, kogar se želi znebiti; pomislite, da mu iz samega strahu celo nekateri kralji plačujejo dajatve. Res da je leta 1277 glavar vzhodnih Tatarov Alau, ko je slišal za vse te grdobije, sam pri sebi sklenil, da bo starca uničil, in je k vrtu poslal svoje može. Tri leta so oblegali grad, preden je padel; pa še to jim je uspelo le zaradi lakote. Tako so branilce izstradali in zavzeli grad, starec in vsi njegovi ljudje pa so bili mrtvi; in odtlej ni bilo več nobenega starca; z njim se je zaključil njegov plemeniti rod. Zdaj pa pustimo to in pojdimo dalje« (Il Libro di Marco Polo detto Milione. Nella versione trecentasca dell« Ottimo v Fossati 2005: 57-58).

4 PROBLEMATIKA DEFINIRANJA TERORIZMA

Soglasje o pomenu termina terorizem je zelo težko doseči. K terorizmu so se zatekale in se še zatekajo zelo različne družbene in politične sile, združbe (skupine) in organizacije. To so počele in še počnejo v zelo raznovrstnih družbenih in zgodovinskih okoliščinah, sledeč zelo različne, včasih tudi nasprotujoče si cilje – od tistih, ki bi jih lahko, glede na okoliščine, označili za napredne, pa do skrajno mračnjaških.

Poleg teh dejstev, je odnos do terorizma in proučevanja le tega prežeto z emocijami. Na konkretni teroristični napad se lahko odziv javnosti razprostira od skrajnega navdušenja, do najglobljega obsojanja in zgroženosti (Dimitrijevič 1982: 115).

Izraz »terorizem« je od časa Robertspiera⁵ do danes dobil povsem drugačno konotacijo. Vse do druge svetovne vojne so mnoge politične struje o svoji strategiji in taktiki govorile kot o »terorizmu« same sebe pa so označile za »teroriste«.

Danes je stvar povsem drugačna. Ista dejanja eni označujejo kot teroristična in kot delo teroristov, medtem, ko jim drugi nadevajo »lepša« bolj romantična imena: komandosi, gverilci, borci za svobodo... Da bi bila zmeda še večja, nekateri politični subjekti označujejo

---

⁵ Fossati (2005) v knjigi Terorizem in teroristi navaja, da je izraz terorizem nastal med francosko revolucijo, ko je med letoma 1793 in 1794 najradikalnejše krilo jakobincev pod Robespierovim vodstvom sprožilo silovito represijo proti političnim nasprotnikom, ki so jih kar v paketu obtožili izdaje in jih izenačili z zunanjimi sovražniki, s katerimi je Francija takrat bila v vojni. Temelj strahovlade je bil »zakon zoper sumljive osebe«, na osnovi katerega so lahko kogarkoli obtožili, postavili pred sodišče in ga obsodili brez dokazov. S širjenjem strahu pri nasprotnikih so želeli streti njihov odpor.

s terminoma terorizem in teroristi dejanja in izvajalce na področjih, kjer jih do danes nismo zasledili. Z drugimi besedami: prav ohlapna oziroma nedefinirana razlaga termina terorizem, največkrat legitimnim državnim organom služi kot povod, da vsakršnega nasprotnika označi za terorista. Dimitrijevič navaja primer, ko pravi da je za južnoafriški režim (pri tem ima v mislih obdobje apartheida) vsak črni demonstrant tudi terorist (Dimitrijevič 1982: 116-117). Prav ti absurdi kažejo, da je očitno možno potegniti mejo med terorističnimi dejanji in drugimi sredstvi upora. Če hočemo postaviti okvir in utemeljiti, kaj spada pod termin terorizem, se moramo otresti vseh predsodkov in terorizem opisati kot metodo, ki se je uporabljala za različne cilje v različnih pogojih ter kot postopek, ki ga je vnaprej, brez poznavanja ciljev in okoliščin, nemogoče vrednotiti.

Dejstvo je, da je v trenutnem obdobju, ko je oznaka terorizem skoraj izključno deležna obsodbe, zelo težko biti nevtralen in objektivni. Pa vendar je brez takšnega razjasnjevanja pojmov vsakršna nadaljnja analiza onemogočena, saj bi posebne oznake za »dobri« in »zli« terorizem povzročile zmedo. Posledica bi bila, da se nikakor ne bi dalo ugotoviti zakaj se nekateri teroristični akti obsojajo, medtem ko se drugi sprejemajo oziroma odobravajo (Dimitrijevič, prav tam).

Različni avtorji so svoje razmišljanja o terorizmu strnili v definicije, kar je rezultiralo s stotinami različnih razlag tega pojava. Ena, ki nakazuje tipičen problem pri dodeljevanju etiket in ponuja razlago, je tudi izjava Jaserja Arafata: »Razlika med revolucionarjem in teroristom je v razlogih za katere se bojujeta. Tistega, ki se bori za svobodo in osvoboditev svoje dežele izpod zavojevalcev, naseljencev in kolonialistov, namreč ne moremo imenovati terorist« (Jaser Arafat v Pettiford, 2005: 34).

Moja naloga je osredotočena na tako imenovani terorizem »od spodaj⁶« in ne zajema t.i. državnega terorizma. Zavedam se, da bi za celovito analizo termina terorizem bilo nujno v raziskavo vključiti njegovo »državno« komponento, a sem mnenja, da za razjasnitev, v diplomii izbrane problematike, to ni potrebno. Zaradi dvojnih meril pri uporabi besede terorizem v obliki »državni proti nedržavnim subjektom«, kjer gre največkrat za predpostavko, da je terorizem nekaj kar izvajajo uporniki in nikdar država, prihaja do še

---

⁶ Terorizem od spodaj se uporablja za označevanje dejavnosti ne-državnih akterjev oziroma civilno družbenih, lahko pa velja tudi za dejavnosti ne-državnih akterjev, ki ima mednarodne razsežnosti.

večjih težav pri objektivnih raziskavah določenih dejanj. In to celo tedaj, ko gre za identična dejanja (Primorac 2005: 12). Sam se v nalogi ne ukvarjam z moralnim vprašanjem terorizma, zanimajo me dejstva in dejanja, ki so predmet analiz in vir spora in ta so lahko, kot že rečeno, zelo podobna, pa naj gre za državni ali uporniški terorizem.

4.1 Definicija

Terorizem lahko označimo kot patološki pojav v mednarodnih odnosih. Je simptom nekega nezdravega stanja v družbi, ki ogroža splošne življenjske vrednote (Dimitrijevič, 1982:253).

Pojem terorizem je v Slovarju slovenskega knjižnega jezika definiran kot »uporaba velikega nasilja, zlasti proti političnim nasprotnikom, s katerim se hoče doseči, da se kdo boji. Uporablja se lahko ekspresivno in pomeni uporabo nasilja, nasilnega ravnanja, s katerim se hoče doseči, da si kdo ne upa ravnati kot si želi (SSKJ 2002: 71). Z etimološkega vidika je beseda nastala iz besede terror in pomeni strah, grozo. Slovarji tujk v slovenščini označujejo terorizem kot uporabljanje, izvajanje terorja, nasilju in ustrahovanju pa pripisujejo le figurativni pomen (Smolej 2003: 11). Zanimivo je, da predvsem tuji avtorji pri definiranju terorizma izpostavljajo drugo komponento tega pojava – strah pred terorističnimi dejanji. Evans (1998: 530-531) navaja reprezentativne značilnosti terorizma in izpostavi neusmiljenost in krutost dejanja, neupoštevanje vzpostavljenih humanitarnih vrednot in potrebo po javni predstavitvi terorista.

Vprašanje definicije je v principu nerešljivo z uporabo izključno običajnega jezika, saj terorizem kot pojem ni »običajen« niti na način, kot so običajni namen, krivda in nepoštenost, navkljub temu pa javna ogorčenost nad terorizmom ponuja določene obrise, ki lahko služijo za oporo pojmovni analizi, čeprav jo mora dopolnjevati določena mera konsenza (Coady 2005: 31).

Primorac meni da je pri iskanju definicije ključno, da terorizma definicija ne opredeljuje glede na povzročitelja niti glede na njegov končni cilj, pač pa bi se definicija morala osredotočiti na dejanje samo in na njegov neposredni namen in se ne bi smela ozirati na identiteto povzročitelja in njegov končni cilj, ki naj bi opravičeval dejanja (2005: 13).

Terorizem je torej specifičen, premišljen tip nasilja ali grožnja z nasiljem, ki za doseganje svojih političnih, religiozних ali ideoloških ciljev ustrahuje in izsiljuje⁷. Namen terorističnih dejanj je pri žrtvah vzbujati strah, da bi te posredno vplivale na vlado ali drugo javnost, da spremeni svoja politična ravnanja. Teroristično nasilje ni spontano ali zaletavo, pač pa natančno načrtovano. Storilci terorističnega dejanja so prepričani, da je njihovo dejanje opravičeno z nekim višjim zakonom; religioznim ali ideološkim (Gnezda in drugi 2002: 64-65). Netanjahu pravi: »kljub tisočim besed, stotinam ur televizijskih poročanj in celi vojski strokovnjakov pa začuda še vedno nimamo jasnih odgovorov kaj sploh je terorizem. Mar ni to le beseda s katero označujemo in obsojamo tista nasilna dejanja, ki jih ne odobravamo?« (Fossati, 2005:140). Moravia (v Fossati 2005: 113) pa postavi zanimivo tezo: »Terorizem je reklamiranje smrti v oblastne namene. Vzemite teroristu reklamo in ostalo bo zgolj nasilje brez povoda. Edina utemeljitev terorističnega dejanja je namreč ta, da je razvpito in slavljeno. Če ne bi bilo časopisja, radia in televizije, skratka, tako imenovanih množičnih medijev, bi bilo s terorizmom pri priči konec in vrnili bi se k atentatom v tisti obliki, ki je funkcionalna in nujna«.

Kaj to pomeni za naš objekt raziskave? To izjavo si lahko tolmačimo na dva načina: 1. avtor je potem takem mnenja da atentati niso teroristična dejanja, ali 2. teroristične skupine bi, brez množičnih medijev, izgubile ključni pogoj za svoj obstoj in bi posledično razpadle. Ostale bi omejene skrajne skupinice, brez sistematične, načrtovane rabe nasilja, skratka skupine upora, ki jih poznamo od začetka človeške družbe. Nekateri avtorji definicijo terorizma zožujejo na civilne cilje ali samo na civilno prebivalstvo. Posledično – ubijanje voljenih predstavnikov ali nosilcev uradnih funkcij pojmujejo kot atentat, kjer naj bi šlo predvsem za »odstranitev« moteče osebe, ne pa za zastraševanje množic (Lukšič 2005: 214). Nasilje nad civilisti je bolj pavšalno nasilje, katerega namen je ustrahovati kar največje število ljudi, medtem, ko so atentati selektivni umori, s katerimi naj bi storilci dosegli prepoznavnost in pokazali svojo moč (Fossati 2005: 134). A Dimitrijevič je mnenja, da določen odstotek apolitičnih ljudi podpira vlado, ker je močna, legitimna in ker je sposobna zagotoviti javni red in mir. Teroristična dejanja hočejo nakazati, da oblast ni sposobna izvrševati svojo primarno nalogo, saj »če ne more zaščititi niti »svojih ljudi«, kako bo zaščitila državljane«. V tem pogledu

---

⁷ Lahko bi rekli, da so cilji teroristov vedno politične narave, saj ekstremisti z religioznimi ali ideološkimi idejami stremijo po politični moči, da bi si lahko z njo podredili družbo in uresničili zadane cilje.

lahko uboj predsednika, ministra ali uniformiranega državnega uslužbenca nosi enako sporočilo kot podstavljena bomba na javnem mestu (1982: 137).

Ko skuša Fossati (2005) najti skupni imenovalec sodobnih opredelitev terorizma, definira terorizem v prvem koraku kot »poboj civilistov, katerega namen je zasejati teror in doseči politični in vojaški rezultat«, hkrati pa dodaja, da se teroristi nikdar sami ne poimenujejo teroristi, temveč so teroristi vedno naši nasprotniki, drugi, ali kot pravi D. Dowd: »Terorizem je, tako kot lepota, v pogledu opazovalca« (<http://www.krtaca.si/indeks-fumanistike/recenzije/fossati-terorizem?PHPSESSID=4d3c9d2a2cb05faa3e0d9bb469d03142> 26. junij 2006).

Tako Primorac kot Coady osrednjo določujočo značilnost terorizma vidita v nasilju nad nebojujočimi, civilisti, nedolžnimi (Primorac 2005: 14) Medtem, ko avtorji kot so Trocki, Young, Held in Fotion pojmujejo terorizem celovitejše in sicer kot nasilje, katerega namen je z ustrahovanjem doseči politične cilje, kot politično nasilje, ki bodisi ustrahuje, bodisi prizadene nebojujoče, ali pa kot prisiljujoče ustrahovanje s političnim ciljem (Primorac 2005: 14). Vsi pa so si edini, da je težje upravičiti terorizem, katerega tarče so civilisti, kot pa terorizem, ki napada tiste, za katere je mogoče reči, da so sokrivi za zlo, proti kateremu se teroristi borijo (Primorac 2005: 14). A opravičevanje in razumevanje terorističnih dejanj, kot že rečeno, ni del koncepta moje diplomske naloge.

Trenutno je v »uporabi« stotine različnih definicij terorizma, ki so si enotne samo v eni stvari; to je, da ne obstaja enotna objektivna, vseobsegajoča definicija. Nekatere definicije se osredotočajo na storilce (izvajalce terorističnih dejanj), druge na njihove namene, tretje na način izvajanja itd. (Rizman 2004: 618). Nekateri avtorji so se prilagodili situaciji in se problematike lotili opisno.

Na splošno lahko definicije v teroristični literaturi razdelimo v nekaj skupin, ki poudarjajo različne vidike pojava, ki mu običajno pravimo terorizem. Velika večina definicij zavzema stališče, da terorizem vključuje nasilje politične narave, v nasprotju z, na primer, kriminalnim nasiljem. Ne glede na to, večina pravnih ureditev teroristična dejanja štejejo za nezakonita. Coady (2005: 32-33) pojasni da se definicije razlikujejo glede poudarka, ki ga namenjajo stvarjem, kot so:

- a) Učinek ekstremnega strahu, bodisi kot načrtovan, bodisi kot dosežen. Za definicije, ki se osredotočajo na ta element, je značilno sklicevanje na teror v besedi sami in na določene aspekte v zgodovini njegove uporabe. Včasih sežejo prek učinka strahu in vključujejo še strateške cilje, ki naj bi jih strah proizvedel; na primer spremembo vladne politike v skupnosti, katere člani so žrtve.
- b) Napad na državo od znotraj. V tem primeru so vsi nasilni notranji napadi na državo iz političnih motivov obravnavani kot terorizem, medtem ko državna uporaba nasilja ne more biti terorizem.
- c) Strateški cilji, za katere se uporablja politično nasilje. Tu se pogosto navajajo cilji, kot sta doseganje publicitete in vpliv na določeno ciljno skupino, ki je nekoliko odmaknjena od neposrednih žrtev.
- d) Domnevna naključnost ali nerazlikovalnost terorističnega nasilja. Ta lastnost se pogosto omenja zaradi velike zmede, ki jo teroristični napadi običajno povzročijo pri napadeni skupnosti. Vendar pa, se zdi stvar naključna predvsem tistim, ki jim nasilje pretresa lagodni svet.
- e) Narava tarč političnega nasilja. Ta poudarek se osredotoča na izbiro žrtev in zato vsebuje taktično razsežnost. Zavrača idejo, ki je včasih implicitna v (d): da terorizem nima taktične utemeljitve.
- f) Tajnost pri uporabi političnega nasilja. Ta se opira na očitno dejstvo, da teroristi načeloma delujejo, kolikor je mogoče, »v temi«.

Nekatere definicije združujejo več navedenih poudarkov, medtem ko so druge bolj osredotočene (Coady 2005: 33).

Predvsem pa je pomembno, da pri postavljanju definicij poznamo družbene in politične okoliščine, v katerih teroristi delujejo ter da identificiramo zgodovinske, sociološke, ekonomske, etnične in nenazadnje psihološke elemente, ki vplivajo na miselne vzorce, obnašanje in dejanja teroristov (Rizman 2004: 618).

4.2 Elementi terorističnega dejanja

Namesto sintetične definicije, ki je največkrat v obliki zapletene povedi in se sklicuje na pojme, ki jih je prav tako potrebno tolmačiti, je najlažje izpostaviti tiste elemente dejanja, ki

se ga pojmuje kot terorističnega. Čeprav v vsakem dejanju ni vsak element v enaki meri prisoten (Dimitrijevič 1982).

4.2.1 Politična narava terorizma

Povezavo oziroma utemeljitev, da terorizem nujno potrebuje tudi politično komponento, lahko merimo s stopnjo prisotnosti treh dejavnikov. Prvi je *subjektivni odnos terorista* oziroma njegovo prepričanje, da lahko s svojim dejanjem sproži politične spremembe. Drugi dejavnik, ki ga lahko opazujemo pri raziskovanju omenjene problematike je *objektivna verjetnost*, da se s terorističnim aktom dosežejo učinki v odnosih in strukturi oblasti. Zadnji, najbrž najbolj objektivni kazalec, pa je vezan na ugotavljanje *dejanskega učinka* neke teroristične akcije oziroma ali je dejanje sprožilo politične posledice.

Med »priznanimi« teroristi je bilo mnogo oseb, ki bi jih po prevladujočih standardih označili za duševno bolne. Je pa dejstvo, da so njihove vizije imele obliko političnega programa ali pa so bili celo orodje »racionalnih« političnih subjektov (Dimitrijevič 1982: 127).

Prisotnost politične namere je zelo tesno povezano s še enim elementom terorizma, in sicer z njegovo sposobnostjo, da izzove strah v širši družbi (Dimitrijevič 1982: prav tam).

4.2.2 Nasilje

Drugi element terorističnega dejanja je *nasilje*. Teroristično nasilje je instrumentalno. Njegov prvenstveni cilj ni uničenje objekta, na katerega se nanaša, niti ni, nasilje namreč, samo sebi namen. Dejanja, katerih cilj je dominacija in vladanje ljudstvu, niso usmerjena v uničenje teh ljudi, ker bi se s tem uničil tudi predmet vladanja. Prav zaradi tega teroristično nasilje največkrat vsebuje tudi grožnjo z novim terorizmom. Element grožnje je zato pomemben, a moramo upoštevati, da same verbalne grožnje ne moremo šteti pod terorizem (Dimitrijevič 1982: 131).

Destrukcija materialnih objektov simbolne vrednosti se je od nekdaj smatrala za terorizem. Napadi na take objekte sporočajo, da bo naslednje nasilje usmerjeno na ljudi, ki se z napadenim objektom istovetijo (Dimitrijevič 1982: 132).

Sam izbor besed in etimologija kažeta, da je najpomembnejše obeležje terorizma prav namen izzvati psihološke reakcije intenzivnega strahu. Ta komponenta terorizma se kaže na različne načine; poleg strahu in anksioznosti se kaže tudi kot akutni občutek nevarnosti ali kot zavedanje nevarnosti. Vplivanje na čutenje ljudi je pravzaprav prvenstven namen terorja in terorizma, kot političnega sredstva: kot že rečeno, fizična destrukcija je samo način, da se doseže prvenstven namen (Dimitrijevič 1982: 132).

Če se ozremo globlje v vrednostne sisteme terorističnih skupin, odkrijemo celo paleto vzrokov, zaradi katerih se skupine zatečejo k uporabi nasilja (Combs v Rizman 2004: 622):

- ⇒ najprej je tu verski fanatizem. Verski fanatiki različnih ver so odgovorni za smrt več tisoč ljudi. V številnih vojnah v preteklosti in danes so šiitske muslimane nahujskali proti sunitim, katolike proti protestantom in hindujce proti muslimanom in/ali obratno. V »božjem imenu« se že tisočletja pretaka kri in temu ni videti konca, saj se verski fanatiki le redko zadovoljijo z doseženimi cilji.
- ⇒ Anarhisti: skupine, ki se striktno držijo ortodoksnega (kvazi)anarhističnega prepričanja. Gre lahko za manjše in kratkotrajne skupine, ki zaradi omejenih sredstev in ciljev težko pritegnejo ljudi in jih ne smemo kar tako označiti za teroristične ali pa za vse hitreje rastoče nacionalistično/neofašistično usmerjene skupine.
- ⇒ Kot tretji vzrok se pogosto omenjata nacionalizem in separatizem. Predstavniki separatistov so na primer baskovka ETA in filipinska skupina Abu Sajaf. Med separatizmom in nacionalizmom kot motivoma terorizma je zelo težko potegniti jasno ločnico.
- ⇒ Med vzroki za nasilje zasledimo še ideološke plačance in skupine, ki skušajo s pomočjo terorističnega nasilja vsiliti svoj pogled na določen družbeni pogled (npr. problematika splava in podobno).

4.2.3 »Nenormalnost« terorizma

Splošni vtis, je da se kot teroristično lahko poimenuje samo tisti vidik političnega nasilja, ki odstopa od nekih splošno sprejetih pravilnih igr, in je kot tak »nezakonit«. Pa vendar že samo pri primerjavi določenih zakonov v različnih državah lahko ugotovimo, da zgornje definicije ne moremo posploševati, saj je ista stvar, ki je nekje dovoljena, v drugi državi prepovedana (Dimitrijevič 1982: 144).

4.3 Kdo so teroristi?

»Kdo so teroristi, predvsem samomorilski napadalci, ki so pripravljeni žrtvovati svoje življenje v imenu »višjih ciljev«? Ali so njihova dejanja razumna in junaška ali gre za brezumno početje norcev? Najtežje je uskladiti inteligenco, s katero so izpeljane akcije in samomorilsko žrtvovanje, pri katerem si najpogosteje predstavljamo omejene, neizobražene, brezperspektivne, propadle in umsko motene fanatike. Taka podoba terorista je zelo pomanjkljiva, v nekaterih primerih povsem napačna« (Kranjec in Kužnik 2003: 129).

Kako razumeti človeka, ki s šolanim visoko tehnološkim umom izvede akcijo, ki ima povsem iracionalen in celo brezumen kontekst? Ali pa so naše povezave med izobraženostjo, inteligenco, racionalnostjo, civiliziranostjo in celo etičnostjo bolj stvar predsodkov in iluzij kot realnosti? Teroristi, ki izvedejo skrbno načrtovane samomorilske akcije, niso moteni ali blazni. Navdaja jih hladnokrvno sovraštvo do določenih sovražnikov. Pomembna je le naloga uničiti sovražnika, žrtve niso pomembne. Zanje cilj opravičuje sredstvo (Kranjec in Kužnik 2003: 135).

V zadnjem času narašča število študij o posameznikih, za katere obstaja večja verjetnost, da se bodo zatekli k terorizmu. Podrobno preučevanje ni empirično izvedljivo, koristno pa je pridobiti informacije o karakterističnih potezah sodobnih teroristov. Takšne analize so lahko v pomoč državam in raznim organizacijam pri pripravi možnih strategij in načinov boja proti terorizmu (Rizman 2004: 618).

Pettiford (2005: 19) trdi da »kljub temu da teroristi izvajajo pogosto nepopisno kruta dejanja, ki jih zelo težko razumemo, gre v njihovem primeru zelo redko za popolnoma nore ljudi, ki bi izvajali brezciljno in kruto nasilje«. To dejstvo potrди tudi povzetek analiz različnih avtorjev, ki so se lotili problematike karakterističnih potez teroristov. Omenjene analize vsebujejo ugotovitve, da večina teroristov ne kaže večjih psihopatoloških motenj in da je izredno težko ali celo nemogoče opredeliti skupne karakteristike, ki bi jih našli pri vseh teroristih. Ugotovitve strokovnjakov (O'Ballance, Hacker povzeto po Rizman 2004: 619) kažejo, da se v določenem odstotku med raziskanimi pojavljajo osebe, ki so agresivne, bojevitega značaja in nagnjene k izključenosti iz svojega okolja. Ti ljudje imajo navadno probleme s svojo samopodobo, prevračajo krivdo na druge ter so v svojem življenju pogosto neuspešni. Kljub vsemu pa predstavlja skupno izstopajočo značilnost teroristov prav njihova normalnost (Whittaker v Rizman 2004: 619).

Zanimivo je, da je pot, ki pripelje mladega človeka v teroristično skupino, precej podobna v vseh skupinah. To je postopna pot, po kateri gre posameznik, od protestnika prek pasivnega podpornika do aktivnega podpornika, do končno, če pokaže dovolj zavzetosti, do člana skupine. Zdi se, da je pri procesu osrednjega pomena posameznikova potreba po pripadnosti in po stabilni identiteti. To je ena skupnih značilnosti pripadnikov najbolj različnih terorističnih skupin. Skupino idealizirajo in njena merila postanejo norme, ki ne morejo biti vprašljive. Norme »zunanjega sveta« jim postanejo tuje. Pomembnost članstva v skupini in njena moč sta povezani z močnimi pritiski h konformnosti. Za posameznike, ki se jim zdi svet negotov, ki jih mučijo notranji dvomi in vprašanja, je pripadnost skupini, kjer je vse jasno in so dvomi nesprejemljivi, privlačna (Polič 1994: 272).

Mnogokrat se zgodi, da islamske mučenike opredelimo zgolj kot vetrške fanatike, a je to posledica nepoznavanja celostnega problema, saj gre pogosto za nadpovprečno izobražene posameznike, njihova dejanja so skrbno načrtovana, s preišljenim učinkom dejanja (Bratož in drugi 2005: 32).

4.3.1 Motivacija

Snovalci samomorilskih akcij, ki jim ni uspelo izvršiti svoje namere, so na vprašanje, kaj jih je motiviralo različno odgovorili. Eni so odkrito priznali, da je določeno vlogo imela materialna

vzpodbuda (ki bo po njihovi smrti izplačana družinskim članom), drugi pa so to zanikali in se sklicevali na ideološke razloge, kot sta zmaga nad sovražnikom in boj za božjo stvar (Pohly 2001: 77). Govoriti o določeni in skupni psihologiji samomorilskih atentatorjev je nehvaležna naloga. Različne značaje, motivacije in ravnanja je nemogoče postaviti na skupni imenovalec, saj smo priča širokemu spektru zaznav in stališč (Pohly 2001: 81).

Predvsem zaradi publicitete, ki ga je terorizem deležen, privlači tudi (bolne) ljudi željne (herostratske) slave. Na drugi strani, pa je poimenovanje svojih političnih nasprotnikov kot psiho-patološke osebnosti, ustaljena praksa nekaterih avtoritarnih režimov. Merilo »neprilagojenosti« kot razlikovanje normalnega in nenormalnega je zelo pozitivistično, ker izhaja iz predpostavke, da je obstoječe stanje v družbi naravno, pravilno in dano od Boga in ne dopušča možnosti, da razlogi za individualno neprilagojenost izhajajo iz družbe same in ne samo iz deviantnega posameznika (Dimitrijevič 1982: 130).

Cilji in motivacija teroristov se lahko od skupine do skupine močno razlikujejo, sej se eni s svojimi dejanji borijo za nacionalno osvoboditev, drugi za prepoved abortusa, eni delujejo po božjem navdihu, drugi nastopajo v robinhudovskem duhu. Skupno jim je le prepričanje, da njihov visoki cilj dovoljuje in upravičuje uporabo vsakršnih sredstev. Na realizacijo svojih političnih ciljev pa lahko vsi skupaj upajo samo ob ustrezni »medijski podpori«. Čeprav je beseda terorizem nastala iz pojma teror, strah, je pravi smoter terorističnih dejanj bolj v doseganju publicitete kot pa v zastraševanju. Za nekatere teroriste je publiciteta celo edini cilj. Konec 20. stoletja je terorizem postal oblika političnega oglaševanja. Storilci si ne morejo kupiti televizijskega časa, zato si ga zaslužijo oziroma prisvojijo: v zameno za oglaševalski čas nudijo medijem vablivo dramo – umore in ugrabitve v živo (Krauthamer 1986: 111).

4.4 Žrtve terorizma

Da bi razumeli mehanizem zastraševanja, je potrebno analizirati večdimenzionalnost terorističnih tarč. Poleg prve, neposredne, tarče, ki jo lahko poimenujemo žrtev, je terorizem usmerjen še na druge, nikakor manj pomembne, strukture. Za terorista je žrtev, v mnogih primerih, nezanimiva kot osebnost: če je naključno izbrana, je terorist ne pozna; če je talka, teroristi pogosti računajo na njeno »nedolžnost« v smislu politične nepomembnosti. Pri žrtvah

samih je strah nefunkcionalen in odvečen, zato teroristi težijo k prijaznemu odnosu do žrtev; je pa zato toliko bolj pomembno, da širša skupina, ki se identificira z žrtvijo, čuti strah in zaznava grožnjo. Pri izbiri širine »zastraševane« skupine se teroristi gibljejo znotraj dveh skrajnosti. Če so teroristi zelo selektivni pri izboru žrtve, od katere zahtevajo osebno odgovornost in zvezo s stanjem, ki ga hočejo spremeniti, je skupina, ki se poistoveti in hkrati čuti ogroženo, zelo ozka. Če pa je izbor žrtev povsem razpuščen, takrat terorizem zastrašuje vsakogar – tudi tiste, ki jih teroristi pojmujejo kot zaveznike (Dimitrijevič 1982: 134).

Šeparovič (v Kranjec in Kužnik 2002: 138) razdeli žrtve terorizma na štiri skupine:

- 1) odgovorne ali krive žrtve (osebe, katerim se lahko naprti pravni ali moralni očitek, gledano s stališča tistih, ki izvršujejo teroristično dejanje);
- 2) simbolične žrtve (simbolno predstavljajo tisto, proti čemur se teroristi bore – tradicionalni simboli državne oblasti (diplomatski predstavniki, vojaki, policisti) ali pa predstavljajo žrtve simbol sistema ali gibanja (bankirji, politiki, industrialci);
- 3) talci (osebe, ki spadajo v 1. in 2. skupino ali njim bližnje osebe, uslužbenci institucij ali naključno izbrane osebe);
- 4) žrtve nekritičnega (indiskriminatornega) terorističnega dejanja (to so lahko osebe, ki niso z ničemer povezane s terorističnim gibanjem in osebe, ki so v splošnem smislu v očeh terorista »krive«, ker pripadajo v nekem širšem smislu, skupini ali narodu, ki je »kriv«, ali ker so »kriminalno indiferentni«, kot so na primer turisti oziroma obiskovalci določenih tipov ustanov).

Rebeka Kranjec in Lea Kužnik (2002) sta mnenja, da je žrtve terorističnih dejanj najbolj smotno razdeliti na neposredne in posredne, pri čemer med neposredne žrtve štejemo osebe, ki so bile na prizorišču dogajanja (talci, ranjeni in umrli), med posredne pa bližnje sorodnike neposrednih žrtev, poklicne gasilce, ter tiste ljudi, ki so zaradi posledic terorističnih dejanj ostali brez stanovanja, službe, osnovnega vira preživljanja. Osebno sem mnenja, da je mejo posrednih žrtev nemogoče omejiti le na način, kot je zgoraj navedeno. Učinek sodobnih terorističnih dejanj se kaže v mnogo širši razsežnosti. Pravzaprav je zelo težko v sodobni družbi določiti meje vpliva terorističnih dejanj. Če govorimo o vplivu terorizma, ki kot posledico napadov vključuje strah, spremembo vsakdanje rutine, paranojo, je to celo nemogoče. Za primerjavo naj navedem dejstvo, ki kaže da je po terorističnem napadu 11. septembra 2001 na ZDA, ves Zahodni svet čutil posledice. Na ta dan je televizijska mreža

ABC predstavila rezultate javnomnenjske raziskave, sodeč po katerih, se je kar 66 odstotkov Američanov bilo pripravljenih odpovedati nekaterim državljanskim svoboščinam, če bi to pomenilo večjo varnost (Parenti v Jezernik 2002: 11). V nekaj mesecih po napadu so prebivalci New Yorka »brez besed« sprejeli nenehen nadzor, legitimiranje pred vstopom v vsako institucijo in osebne preglede – številne pravice in svoboščine so bile tako zamrznjene (Hladnik-Milharčič v Jezernik 2002: 11). Torej je bil pod vprašaj postavljen svobodni način življenja in pravica do zasebnosti. »Drugače rečeno, v strahu za varnost sebe in svojih otrok prebivalstvo z ogromno demokratično večino voli za vzpostavitev policijske države, z drugimi besedami diktature« (Gogala v Gnezda in drugi 2002: 72).

Čeprav je treba razlikovati med primarnimi in sekundarnimi žrtvami, je seznam prizadetih dolg. Vsak, ki neposredno doživi terorizem, ki izgubi življenje, fizično trpi ali je prizadet v svojem okolju zaradi teroristov, je žrtev. Tudi starši, otroci, sorodniki in prijatelji ljudi, ujetih v teroristični napad, ki delijo z njimi bolečino in utrpijo izgubo svojih najbližjih in najdražjih so žrtve. Mala in velika mesta ter skupnosti, katerih sožitje je razbilo teroristično dejanje, so žrtve. Celotna družba, ki ji grozijo teroristična dejanja, je prav tako žrtev.

4.5 Religija

Vloga religije se v povezavi s terorizmom mnogokrat postavlja na prvo mesto. Jernej Kožar (2002) pravi: »Kar velja za politični terorizem, velja v veliki meri tudi za religiozni. Vendar je religiozni terorizem veliko hujša oblika, ker ta ne izbira žrtev. Njihov sovražnik so vsi - na primer vsi Američani - in ne le predstavniki oblasti, kot pri političnem terorizmu. Seveda ima tudi religiozni terorizem politične cilje in je ekonomsko pogojen.

Na splošno, sodobni in, še posebej, militantni deli islamskega fundamentalizma, ki so največkrat tudi v opoziciji, skoraj vedno delujejo proti uradni verski instituciji (Čančar in Karić 1990: 83). Dandanes se v množičnih medijih Zahodnih družb razširja konotacija, ki napeljuje javnost na dejstvo, da je samomorilski napad, kot sredstvo za doseg ciljev del islamske religije, ki to početje upravičuje, vzpodbuja in celo zahteva. Osnovna dilema fenomena samomorilskega terorizma je vprašanje razlike med samomorom in mučeništvom oziroma žrtvovanjem. Medtem, ko velika večina ljudi to dejanje pojmuje kot samomor, akterji sami vrednotijo sredstvo njihovega boja kot mučeništvo ali žrtvovanje (Frank 2004: 15). Dejstvo je, da islam samomor prepoveduje. Samomorilci tudi nimajo pravice biti pokopani na pokopališču. Razlog, zakaj je samomorilski napad še vedno tako pogosta oblika izražanja

upornikov tiči v dejstvu, da se samomorilski napad interpretira kot bogu všečno dejanje in ne kot običajen samomor (Pohly 2001: 78). »Uboj tirana je univerzalen fenomen in ni specifičen le za islam« (Pohly 2001: 81). Fundamentalistična gibanja sodobnega sveta ponujajo, na religioznem spoznanju utemeljeni, univerzalni, absolutni in vseobsegajoči recept korenite preobrazbe družbenih, ekonomskih in političnih odnosov, struktur in institucij (Debeljak 2003: 52). Islamski fundamentalizem je zelo kompleksen, večplasten in sam po sebi zelo kontradiktoren fenomen. Zato ga je zelo težko natančno definirati. Njegovo protislovje je deloma posledica številnih družbenih razlik v islamskem svetu, deloma pa posledica dejstva, da so v nekaterih državah njegovi nosilci iz vrst vladajoče koalicije in opozicije. Predvsem okoliščine, kot je globoka socialna kriza in nestabilnost, so plodna tla za razvoj fundamentalizma. Prav zaradi tega je nemogoče trditi da je islamski fundamentalizem ideologija, ki temelji na islamu. Ideologija je samo eden od aspektov fundamentalizma, ne le islamskega temveč vsakega drugega (Čančar in Karić 1990: 82).

Militantnost enega dela islamskih fundamentalistov izhaja iz ideje, da je resnična slava islama temeljila na vojaški sili, in da je pogoj za vrnitev te slave močna vojaška organizacija islamskih sil. Prav to nekatere fundamentaliste prepričuje, da je prava pot do cilja le pot oboroženega spopada. Samo močna in dobro oborožena islamska skupnost lahko, po njihovem mnenju izpolni svojo zgodovinsko nalogo. Del fundamentalistov je mnenja, da vse, kar je novo in tuje, predstavlja nevarnost za islam. Prav v tem pogledu lahko razumemo odpor pred evropskim ideologijam, duhovnim smerem, družbenim in političnim gibanjem ter institucijam (Čančar in Karić 1990: 77-78).

Fundamentalisti razumejo islam zelo široko; kot celovit regijski, socialno – ekonomski, politični in kulturno – civilizacijski sklop. Ne glede na to, je v tem kompleksu najpomembnejši dejavnik prav religija. Prav zato pri vseh fundamentalistih, reforme na področju religije zavzemajo prioriteto (Čančar in Karić 1990: 71).

Nekatere današnje teroristične skupine ne moremo označiti kot organizacije z natančnimi nacionalističnimi in/ali socialističnimi cilji. V njihovem boju za dobrobit in socialno – ekonomski napredek njihovih privržencev je religija pogosto gonilo motivacije. Čeprav imajo zahteve teroristov politično vsebino, je le-ta dejansko sekundarnega pomena. Nasilje v imenu religije zasledimo že v 1. stoletju pred našim štetjem, dandanes pa smo priča ponovnemu porastu »religioznega« terorizma (Thackrah 2004: 221). Poseben problem predstavlja hitro

naraščajoče število versko motiviranih skupin, ki so večinoma bolj nasilne kot pa sekularne. Leta 1995 so verske skupine zagrešile 25 odstotkov vseh mednarodnih terorističnih incidentov, pri tem pa so povzročile kar 58 odstotkov primerov s smrtnimi žrtvami (Stern v Rizman 2004: 622).

4.5.1 Asasini in religija

Da bi lažje razumeli boj Asasinov in ne nazadnje tudi bistvo mnogih konfliktov današnjega časa, moramo razsvetliti problematiko, ki je danes najbolj pereča v islamski skupnosti. Odnos med šiiti in suniti. Med suniti in šiiti vlada velik razkol. Do trajne delitve skupnosti je prvenstveno prišlo zaradi različnih mnenj glede načina izbire legitimnega naslednika, saj so suniti menili, da mora naslednik biti izbran na podlagi soglasja v skupnosti vernikov, medtem ko so šiiti zatrjevali, da je lahko naslednik izbran zgolj na genealoški podlagi oz. da mora izhajati iz prerokove rodovne skupnosti (<http://www.krtaca.si/indeks-humanistike/recenzije/politichni-islam> 26. junij 2006). Šterbenc (2005: 464) meni, da se je ključna distinkcija med duhovno (imamat) in politično usmeritvijo (kalifat) muslimanske skupnosti v letih utrdila in danes povsem ločuje sunite in šiite. Temeljni problem je torej politične narave in zadeva vprašanje nasledstva oblasti. Sinteza je v tem smislu nemogoča, saj ni možno razrešiti nasprotujočih si interpretacij glede nasledstva in razlik v razumevanju bistva oblasti (<http://www.krtaca.si/indeks-humanistike/recenzije/politichni-islam> (26. junij 2006)).

4.6 Asasini in al-Kaida

Živimo v času, ko je beseda terorizem del našega vsakdana. Ne mine dan, ki ga ne zaznamuje kakšno dejanje, ki ga mediji oziroma politični predstavniki označijo za teroristično. Osama bin Laden je svetovno znana osebnost, ki meji že na pop ikono današnjega časa. In prav v povezavi s tem najbolj znanim teroristom se, v času po 11.9.2001, pojavijo namigovanja o tako imenovanem scenariju za teroriste, ki ga nekateri vidijo v Bartolovem romanu Alamut. Nemalo pa je tudi takih, ki trdijo da je al-Kaida sodobna kopija srednjeveških Asasinov.

Po ugotovitvi, da ne obstaja celostna in konsenzualna definicija terorizma, po kateri bi lahko predalčkali ljudi in njihova dejanja, sem se namenil vrednotiti Asasine skozi prizmo skupine,

za katero obstaja, vsaj v veliki meri konsenz, da je teroristična. Kot že rečeno, sem to skupino izbral tudi zaradi dejstva, da se njeno ime mnogokrat zasledi v povezavi z aktualizacijo romana Alamut. Da bi to bilo mogoče, je bilo treba poiskati dejavnike, ki posamezno teroristično skupino opredeljujejo. Tak naziv je skupina pridobila v nekem skupnem nedefiniranem konsenzu - kot da obstaja skupna zdravorazumska zavest, ki dejanja te in podobnih skupin definira kot teroristična. Dimitrijevič (1982: 118) je mnenja da zaradi raznolikosti teroristične prakse obstaja vsesplošni občutek da je jasno kaj terorizem obsega, da pa ni soglasja o definiciji⁸.

Da bi zožil svoj prostor raziskovanja sem se pri raziskavi osredotočil na dva dejavnika : 1) na sredstva oziroma način bojevanja in 2) na cilje, ki vodijo organizacije k uporabi terorja, pozornost pa bom posvetil tudi pripadnost članov skupine določeni politični oziroma religiozni smeri.

4.6.1 al-Kaida

Al-Kaida pomeni »temelj«. Bila je ustanovljena koncem osemdesetih let kot del boja mudžahidov proti sovjetski okupaciji Afganistana. Za začetek si je al-Kaida postavila za cilj povezati razpršene arabske sile, ki so se borile proti Rdeči armadi. Nekateri menijo, da je bil prav Osama bin Laden, mož ki ga mnogokrat kar istovetijo z al-Kaido, tisti, ki jih je povezal, spet drugi so mnenja, da mu je pri tem pomagal Washington z namenom oslabiti Moskvo. Če imajo prav slednji, stvar postane zelo ironična dvajset let pozneje ob najbolj razvpitem terorističnem dejanju v zgodovini. Zahod je potem takem izuril, financiral in oborožil ljudi, ki so danes njegov največji sovražnik.

Kasneje se al-Kaida preobrazi v organizacijo, ki si prizadeva zrušiti Zahodne in druge neislamistične interese in nenazadnje ustvariti vseislamsko državo. Skrita tarča al-Kaide sta globalizem in liberalizem (Thackrah 2004: 10). Bin Laden poudari, da al-Kaida ne razlikuje med vojaškimi in civilnimi cilji. Tarče so vsi. Med drugim jim pripisujejo naslednja teroristična dejanja: napad na Svetovni trgovinski center 11.9.2001, bombni napad na USS

---

⁸ V povezavi s tem Dimitrijevič navaja izjavo nekega ameriškega sodnika, ki je dejal, da ne more definirati pornografije, jo pa lahko brez težav prepozna (Dimitrijevič 1982: 118).

Cole leta 2000 in bombardiranje ameriških ambasad v Keniji in Tanzaniji leta 1998. Glede na to, da je al-Kaida trenutno najbolj razvpita teroristična skupina ji velikokrat pripisujejo odgovornost za dejanja za katere se izkaže da so plod katere druge skupine (Petifford 2005: 76-79). In prav slednje otežuje objektivno analiziranje specifične skupine, še posebej, če je cilj moje raziskave najti skupne značilnosti, oziroma razlike med izbranimi skupinami.

Zanimivo dejstvo je, da ljudje v preteklosti, nikoli niso povezovali Asasinov in sodobnih terorističnih skupin (npr. IRE, Frakcije rdeče armade in podobnih), celo o al-Kaidi ni bilo govora. Vse do napada na Svetovni trgovinski center in Pentagon v ZDA, ko so se začela namigovanja o podobnostih in pogojevanje razumevanja dogodkov 11. septembra s poznavanjem Asasinov.

Vzrokov za to je več. Od zasluzka željnih knjižnih založb, ki so ugotovile, da se terorizem zelo dobro prodaja, in so zato pohitele s ponovnimi izdajami knjižnih publikacij, ki se tičejo terorizma ali se lotevajo razlag tega fenomena; pa do potrebe ljudi po racionalnem razumevanju terorističnih dejanj. Tretja verjetno najbolj plodna osnova za popačenje in posploševanje zgodovinskih dejstev za lažjo interpretacijo aktualnega dogajanja pa tiči v dejstvu, da so na Zahodu že od srednjega veka in renesanse dalje dominantne vrednostno negativne kolektivne predstave o islamu. Pogosto vsebujejo stereotipe o demonski religiji, blasfemiji in utelešenem sovražniku. Kristjani pojmujejo Mohameda kot lažnega preroka, senzualista, hipokrita in hudičevega agenta. V zavesti ljudstev, ki si pripisujejo članstvo v Evropi, sta Vzhod in Zahod dobila polarizirane vrednostne pomene, v katerih je Vzhod predstavljen kot negativen, Zahod pa kot pozitiven del Evrope. V določenem smislu te predstave še vedno oblikujejo prevladujoči tip kolektivnih predstav na Zahodu. Islam je na Zahodu vedno predstavljal svojevrstno nevarnost, ki je bila vseskozi navzoča. To je eden glavnih razlogov zakaj se v medijih tako pogosto muslimane posplošuje in povezuje s frazami »islamski skrajnež«, »islamski ekstremist« in »islamski terorist«. Zahod potrebuje novega sovražnika, ki bo upravičil dvomljive posege v tuje države in ki bo legitimiral milijonske porabe v vojaške namene (Pašić 2006: 6-7).

Da bi si sovražnika lahko lažje predstavljali je poskrbel sam Osama bin Laden, ki je z grožnjami in s širjenjem strahu postal idealni sovražnik Zahoda, in dandanes v Zahodnem svetu pravzaprav pooseblja zlo in terorizem. Okrog njega se je spletel cel mit in Osama bin Laden je postal del popularne zabave Zahodnega sveta (Bearden v Meysan 2003: 87).

Slika 4.6.1.1: Levo- *Hasan ibn Saba* in desno- *Osama bin Laden*

Vir: <http://nepenthes.lycaenum.org/Ludlow/Texts/assassin.html> 18.3.2006

Tudi Bartolov roman Alamut, v katerem opisuje dogajanje na gradu Alamut v Iranu, je postal ponovno zelo aktualen po dogodkih 11.9.2001. Bernard Nežmah (2002) pravi, da Bartolov junak kruti Hasan ibn Saba, ki je doslej doživljal primerjave z Mussolinijem, Hitlerjem in Stalinom, je tokrat dobil svojo najboljšo interpretacijo v liku Osame bin Ladna.

Na svetovnem spletu obstajajo članki, ki namigujejo neposredno povezavo med Asasini in al-Kaido. Eden takih navaja skupne značilnosti obeh organizacij:

- uporaba tajne infiltracije: mreža al Kaide je začela z vključevanjem v ameriško družbo v sredini 80-tih let in to neopazno počela več let. Zanimivo je dejstvo, da naj bi se omenjeni proces pričel nekaj let preden naj bi bila, po mnenju ameriške vlade, mreža ustanovljena. »Speči agenti« in zavajajoče delovanje je element, ki ga najdemo tako pri Asasinih kot tudi al-Kaidi. Tudi Asasini so namreč svoje pripadnike namensko vključevali v vrste nasprotnikov in jih ob primernem trenutku uporabili kot smrtonosno orožje.
- Skrivni družbeni model : Asasini so uporabljali ureditev lastno skrivnim združbam, z iniciacijskimi krogi in poudarku na kultom podobnim tehnikam »pranja možganov«. Strukturo al-Kaide lahko označimo na podoben način, prav tako pa naj bi ta teroristična mreža uporabljala poznala metode, ki so sorodne zgoraj omenjenim.

- manipulacija: tako Asasinom kot al-Kaidi je skupna uporaba zavajajočih tehnik z namenom manipulacije somišljenikov (muslimanov), pa naj gre za politične cilje ali novačenje rekrutov izven njihovih sekt. Obe skupini sta uporabljali »tagiyya«, islamski teološki koncept, katerega sta priredili za neovirano uporabo zavajanja in uresničevanje zastavljenih ciljev (<http://www.rotten.com/library/conspiracy/al-qaeda-and-the-assassins/missing-link/>).
- Struktura organizacije: tako al-Kaida kot Asasini uporabljajo organizacijsko shemo, predstavljeno v koncentričnih krogih. Po navedbah tega članka, je posledica take strukture organizacija, ki je izjemno učinkovita pri manipulaciji privržencev, tako vdanih, da brez pomisleka umrejo za dobro organizacije in v korist njenih ciljev (<http://www.rotten.com/library/conspiracy/al-qaeda-and-the-assassins/mind-control/>).

Tudi Antony Campbell (2004: 18) pravi, da so nejasnost, oddaljenost, nedostopnost, sposobnost preživetja značilnosti, ki zaznamujejo Hasana ibn Sabaha in veljajo, skupaj s skoraj vraževnim strahom pred tem, da bi njegovo ime navdihnilo nove sovražnike, tudi za Osamo bin Ladna.

Navidezna primerjava med srednjeveškimi Assasini in njihovimi modernimi »posnemovalci« se kaže tudi v naslednjih dejstvih: Sirijsko – Iranska naveza, namenska in načrtovana uporaba nasilja, predanost »poslanstvu«, do stopnje samodestrukcije, vse to v pričakovanju nebeškega plačila. Nekateri vidijo podobnosti tudi v izbiri žrtev in navajajo, da naj bi oboji usmerjali napade proti tujim sovražnikom, križarjem na eni strani in Američanom in Izraelcem na drugi. A to dejstvo ne drži. Levis (2003, preface) poudarja, da se je na dolgem seznamu žrtev Assasinov znašlo le nekaj križarjev, in še ti največkrat kot posledica in del notranjih trenj med muslimani. Velika večina žrtev Assasinov je bila muslimanske veroizpovedi, napadi pa so bili usmerjeni na dominantne elite in prevladujoče ideje islamskega sveta takratnega časa. Nekaterne moderne teroristične skupine se res osredotočajo izključno na Izrael oziroma Zahodne države, druge, dolgoročno najbrž pomembnejše, pa se fokusirajo na obstoječe režime islamskega sveta. Njihov cilj je le-te zrušiti in postaviti nove, take z, za njih, edinimi pravi vrednotami in verovanji.

Naslednja stvar, ki naj bi omenjeni skupini odločilno razločevala pa je religiozna pripadnost znotraj islamske vere. Asasini so bili šiitska verska sekta, medtem ko so člani al-Kaide

sunitskega prepričanja. Avtorji različno predstavljajo odnos al-Kaide do šiizma. Khosrokarar je mnenja (v Šterbenc 2005: 464), da je ideologija Al Kaide protišitiska in da v njenem okviru lahko delujejo samo sunitske skupine, medtem, ko pa Gunaratna (v Šterbenc 2005: 464) navaja, da si je voditelj organizacije Osama Bin Laden prizadeval za premostitev sunitsko – šiitskih delitev. Isti avtor pa na drugi strani piše, da so vsi člani al-Kaide suniti in da je bilo sodelovanje organizacije s šiitskimi skupinami (Hezbollah) zgolj taktično, z bojem proti Zahodu in Izraelu, in ne strateško. Poleg tega naj bi bil Osama Bin Laden bolj dovzeten za sodelovanje s šiitskimi skupinami zaradi svoje doktrinarne fleksibilnosti oziroma pragmatičnosti, kar naj bi bilo posledica dejstva, da nikoli ni bil šolan kot verski pravni strokovnjak ali teolog. Bin Laden naj bi mnogo truda vložil v prepričevanje ostalih članov organizacije, da je nujno preseči razlike med šiiti in suniti. Vendar pa je, na podlagi delovanja iraških šiitov po ameriškem napadu na Irak, mogoče trditi, da je odnos al-Kaide do šiitov postal izjemno negativen oziroma sovražen (Šterbenc 2005: 464).

Pri podobni analizi Pettiforda⁹ (2005) lahko zasledimo dejavnik, po katerem je avtor izbiral katere skupine bo označil za teroristične. Pettiford se je pri svoji raziskavi terorizma oklepal opredelitve, da je terorizem nasilje nad (nedolžnimi) civilisti. Pri tem ima v mislih ljudi, ki so se, preprosto rečeno, znašli na napačnem kraju v napačnem trenutku in niso bili načrtno izbrani za tarče napadov. »Če se osredotočimo le na načrtno ubijanje nedolžnih civilistov, ne glede na to kdo in kdaj ga zagreši, lahko jasno določimo, kaj je terorizem, ne da bi nas pri tem begala politična opravičevanja določenih dejanj« (Pettiford 2005: 35).

Kot bom podrobneje pojasnil kasneje, sem mnenja da je takšno vrednotenje pomanjkljivo, saj med teroriste ne šteje skupine, ki si za tarče izbirajo vplivne, v njihovih očeh odgovorne posameznike (sem štejemo tudi nizarite oziroma Asasine) in kot drugo, teroristi večkrat poudarjajo da nedolžni posamezniki ne obstajajo, da so vsi ki tolerirajo in odobravajo trenutno stanje v isti meri odgovorni in zato kaznovani. Osebnostno sem mnenja, da mora pri določanju mej terorizma nujno obstajati tudi politični segment saj, kot pravi Dimitrijevič:

---

⁹ Pod drobnogled je vzel več terorističnih skupin devetnajstega in dvajsetega stoletja. Knjiga postreže s pregledom dejavnih terorističnih skupin, med katerimi najdemo tako al-Kaido kot IRO in baskovsko separatistično organizacijo ETA. Obdelana so vsa krizna žarišča tako v Afriki in Aziji kot v Ameriki in Evropi (<http://www.krtaca.si/indeks-humanistike/recenzije/pettiford-terorizem> 26.6.2006).

»Teroristično dejanje je nemogoče razlikovati od drugih, zelo podobnih akcij, če se izvzame njegova politična komponenta« (1982: 122).

Teroristični cilji naj bi bili vedno politični, saj teroristi ne glede na verske in ideološke poglede težijo k osvojitvi politične moči, s pomočjo katere bi radi družbi vsilili svoje poglede (Rizman 2004: 621).

In še eno pomembno dejstvo je potrebno upoštevati pri analizi terorizma skozi čas: terorizem konca dvajsetega stoletja ima mednarodne razsežnosti v nasprotju s terorizmom prejšnjih stoletij, ki je bil predvsem notranje državni pojav. Predvsem pa: razumevanje teroristov, sočustvovanje z njimi in sprejemanje njihovih ciljev še ne pomeni tudi odobravanje terorističnih dejanj.

5 AKTUALNOST

Primerov umora nosilcev ali predstavnikov oblasti z namenom izzvati politične spremembe manjšega ali večjega obsega je zgodovina polna. Spisek vseh dokumentiranih zgodovinskih političnih umorov bi bilo zelo dolg in nezanimiv. Zato je treba ločiti primere iz zgodovine, kjer je za političnim umorom stala organizirana skupina ali kjer je tak umor predstavljal sestavni del manj ali bolj koherentne politične strategije. Mnogo pred francosko revolucijo, ki nam je postregla z izrazom *teror* in *terorizem* (čeprav takrat v povsem drugi konstelaciji) je obstajala skupina, ki je kot svoje glavno orožje za doseg ciljev, izvajala dejanja, katerim bi danes lahko rekli terorizem. Hasan ibn Saba, ustanovitelj te politično – verske sekte Asasinov, ki je nastala v 11. stoletju, se je zavedal dveh nepogrešljivih stvari za vsako teroristično taktiko. Maloštevilni Asasini se v nobenem primeru niso mogli nadejati uspeha v odprtem boju proti arabskim vladarjem in seldžukom. In kot drugo, teroristična taktika zahteva izjemno disciplino in samožrtvovanje, ki morata biti navdahnjena z nekimi višjimi, transcendalnimi razlogi in posebnimi psihičnimi stanji. Tehnika oziroma taktika, ki so jo izmailci uporabljali pri umorih je bila v času in družbi, kjer je vse temeljilo na moči in vladi posameznikov in ne birokratskih uradov, zelo učinkovita. Napadi so bili usmerjeni na skrbno izbrane eminentne posameznike, ki so tako ali drugače predstavljali oviro izmailski ideji. Napade so podrobno načrtovali z namenom izogniti se prelivanju krvi med preprostimi državljani. Napadi so bili javni in zelo dramatični z jasnim sporočilom: izmailski mladeniči rade volje žrtvujejo svoje življenje za pravično stvar in pred njihovim bodalom ni varen nihče. V družbi, kjer je, kot že rečeno, vse, vključno s stabilnostjo, temeljilo na posameznikih, so umori posledično postali grožnja vsem (Hodgson 1977: 60).

Po mnenju Bernarda Lewisa so Asasini zagotovo prvi primer namenske in sistematične ter dolgotrajne rabe terorja kot političnega orožja. Politične umore iz preteklih obdobj so zagrešili posamezniki ali manjše skupine zarotnikov z omejenim ciljem in učinkom (posledico).

Hasan I Sabah je pokazal svojo politično genialnost in smisel za strateško razmišljanje s celostnim razumevanjem politične situacije tamkajšnjega prostora, in nenazadnje z uporabo le tega za izvedbo terorističnih napadov. Za način boja, ki so ga izbrali Asasini, je moralo biti

zadoščeno dvema ključnima komponentama: organizacija in ideologija. Morala je obstajati organizacija, sposobna konstruirati teroristični napad in hkrati preživeti neogiben povratni udarec. Na drugi strani pa je bilo treba vzpostaviti sistem vrednot in verovanj, ki je navdihnil in pripravil napadalce, da mirno zakorakajo v smrt. V takratnem času in prostoru je bilo to izvedljivo le z (zlo)rabo religije. Asasini so obema pogojema zadostili (Lewis 2003: 129).

Odgovore na današnjo sorodno prakso mučeniškega samomorilstva, je vsaj glede novejših zgodovine zadnjih dvestotih let, treba iskati v kolonializmu. Po usihanju moči turškega imperija v osemnajstem stoletju in ekspanziji evropskega Zahoda proti Perziji in Aziji, je tuje gospostvo v podrejeni islamski svet zagotovo prineslo negativne posledice. Zahod si ni nikoli prizadeval za enakopravnost, temveč za ohranjanje razlik in svojih privilegijev. Slabe in brezizhodne razmere lahko ob manipulaciji vplivnih posameznikov dejansko privedejo do iracionalnih, skrajnih, mučeniških dejanj, do principa žrtvovanja za višje cilje. V tem kontekstu moramo brati nastanek nekaterih ekstremističnih skupin na Bližnjem Vzhodu (Bratož in drugi 2005: 31-32).

Prav v tezi, da je družbena ureditev sproducirala take vrste upora, vidimo razloge za drugačen način bojevanja današnjih terorističnih skupin. Danes, v času globalizacije in birokratizacije veliki sistemi niso odvisni od vodilnih v tolikšni meri, da bi njihova eliminacija pomenila tudi propad oziroma hudo destabilizacijo sistema. Na svoji koži so to dobro izkusili pripadniki teroristične skupine Baader-Meihof, ki so zmotno mislili, da bodo z napadi na vodilne člane nemških bank ogrozili finančno in gospodarsko stabilnost države. V takem primeru organizacije največkrat preprosto nadomestijo »prazne stolčke« z drugimi ljudmi.

Avtorice Bratož, Svetina in Lozej v članku Aktualnost Alamuta ali zgodba za vse čase izpostavijo problem aktualizacije literature. Menijo, da je dožemanje literature odvisno od vsakokratnega časa, prostora in širših okoliščin in dodajajo, da bralci radi vidijo aktualnosti in podobnosti. Na konkretnem primeru romana Alamut, le-te, po njihovem mnenju, tudi dejansko obstajajo in se kažejo v socialnem, političnem, verskem smislu, v situaciji v svetu ali ožje v muslimanskem svetu. Avtorice na drugi strani omenjajo tudi precejšnje razlike med dogajanjem v romanu Alamut in današnjim islamskim terorizmom: »Hasan Ibn Sabah ni fanatični musliman, verjetno je celo ateist, morda panteist. Druga razlika pa se nanaša na drugačnost nekdanjih fedajjev v primerjavi z današnjimi teroristi al-Kaide. Prvi izvršujejo atentate v klasičnem pomenu besede, ko so bile na udaru vodilne glave, predstavniki oblasti in

politike. Današnji terorizem je v tem smislu nekaj čisto drugega, napadi na množico anonimnežev, ki kot posamezniki v ničemer ne definirajo državne politike, sovražnika napadalcev« (Bratož in drugi 2003: 32).

Bartol je z romanom *Alamut* že v času izida, torej pred drugo svetovno vojno in po njej sprožil namige o očitni aktualnosti, saj je z zgodbo o oblastniku, ki totalitarno in z nasiljem ter manipulativno prevaro ureja svet po svoji meri ter v imenu in za dobro svojih podanikov, še kako natančno zadel v bistvo italijanskega fašizma, nemškega nacizma in ruskega stalinizma. Zadnji razcvet je roman doživel po terorističnih napadih na ZDA 11. septembra 2001. Zgodba o redu morilcev, ki spominja na samomorilce v potniških letalih iz vrst Osame bin Ladna, uporabljenih kot orožje, je naenkrat dobila preroški značaj.

Kermani (2002) je, ob vsesplošni zavzetosti nekaterih avtorjev z dogajanjem na gradu *Alamut*, mnenja, da je misija zahodnih intelektualcev in raziskovalnih novinarjev, ki pri *Asasinih* iščejo razlago za 11. september, vnaprej obsojena na propad. Sled za *Asasini*, kot zgodovinski fenomen, je izginila. *Asasini*, s katerimi lahko potegnemo paralele z 11. septembrom 2001, so le *Asasini* iz romanov in holywoodskih filmov. Da stvari ne smemo posploševati, meni tudi Reich, ko pravi: »Terorizem je kompleksna zadeva: njegove korenine so raznolike, kot so raznoliki tisti, ki se k njemu zatečejo« (v Pettiford 2005: 16).

6 SKLEP

Če vzamemo zgornje ugotovitve za osnovo pri vrednotenju Asasinov, lahko ugotovimo, da si današnji avtorji pri definiranju terorizma, predvsem zaradi povsem razvodenelega pomena tega, pomagajo z oženjem tega kompleksnega pojma. Največ avtorjev se osredotoči na nasilje nad nebojujočimi oziroma nedolžnimi civilisti, kar je logična posledica današnje družbe, v kateri prevladuje prav tak način uporabe nasilja. Kljub temu, da Asasinov ne moremo vključiti v skupino terorističnih organizacij, ki za doseg svojih ciljev napadajo nebojujoče oziroma nedolžne, sem mnenja da jih lahko mirne vesti označimo za teroriste, saj zadovoljujejo vse ostale zahteve, ki definirajo teroriste. Strategija Asasinov ni nič drugega kot prisiljujoče ustrahovanje s političnim ciljem.

Dejstvo je, da je terorizem močno odvisen od zmožnosti in razpoložljivosti sredstev ter dostopnosti tarč (Rizman 2004: 620). Če upoštevamo ta dejstva, lahko zaključimo, da so delovanje, način bojevanja in sredstva uporabljena v boju Asasinov proti političnim nasprotnikom logična posledica političnih, socioloških in predvsem religioznih razmer takratnega časa. Upam si postaviti trditev, da vsak upornik, oziroma terorist, pri svojem boju izbere način in sredstva bojevanja, ki so mu na voljo, in ki se izkažejo za učinkovite. Če bi Asasini ne bili uspešni pri svoji strategiji, bi jo nedvomno spremenili, ali pa bi postali le ena izmed kratkotrajnih in ne omembe vrednih skupinic upora v islamski zgodovini. Prav tako današnji teroristi uporabljajo natanko tiste metode, za katere sodijo, da najbolj koristijo njihovim ciljem. Danes, v razcvetu informacijske tehnologije in celotnem družbeno-političnem kontekstu, obstajajo drugačna pravila igre kot pred enim tisočletjem, ko so Asasini bili svoj boj za politično prevlado. Namesto, da bi današnji teroristični napadalci poskušali preprečiti ali odložiti lastno smrt, vse napore vložijo v zagotovitev pogojev, v katerih bo njihova smrt javno predvajana. Moderni terorizem z izživljanjem nad navadnimi ljudmi ustrahuje navadnega človeka in tako izdaja svojo potrošniško naravo: smrt se dandanes reklamira enako kot oblačila ali cigarete. In odnos med modernim terorizmom in množičnimi mediji ni nedolžen ali naključen. Terorizem računa na medije, ti pa nanj. Terorizem potrebuje fanatične izvajalce in racionalne ukazovalce¹⁰ (Fossati 2005: 113).

---

¹⁰ Članstvo v terorističnih skupinah lahko razdelimo na dve kategoriji, in sicer na vodstvo ter aktivni kader, ki ga sestavljajo neposredni izvajalci terorističnih napadov (Miholič 2004: 19).

Vsa ta teroristična dejanja pričajo o generalnem, patološkem sovraštvu, ki za razliko od s sovraštvom navdahnjenih napadov palestinskega Hamasa, ETE ali RAF (Red Army Fraction), nima konkretnega, identificiranega motiva (Kermani 2002).

Prav zaradi teh dejstev lahko mojo glavno hipotezo, ki se je glasila takole: »člane verske sekte izmailcev, zbrane okoli Hasana ibn Sabe na gradu Alamut (imenovane tudi Asasini) lahko označimo za teroriste, njihovo dejavnost pa terorizem«, potrdim. Istega mnenja je tudi Edvard Lewis, ko pravi da so Asasini zagotovo prvi primer namenske in sistematične in dolgotrajne rabe terorja kot političnega orožja in prvi primer terorizma v človeški zgodovini (Lewis 2003: 127-128). Opredelitev zgoraj omenjenega avtorja ali so bili prvi ali ne, za mojo nalogo ni relevantna, zelo pomembno pa je dejstvo, da omenjeno sekto razglasi za teroristično.

Izpeljana hipoteza, ki se glasi takole: »sodobne teroristične skupine se na področju taktike, motivacije, ideologije in sredstev, v svojem bistvu ne razlikujejo od Asasinov, logičen odmik, ki ga zasledimo, je zgolj posledica časa in prostora v katerem živimo«, pa mi je predstavljala večji problem. Ne glede na zgoraj navedena dejstva, sem mnenja da je težko v celoti potrditi izpeljano hipotezo nedvomno pa le-ta drži, če vzamemo za bistvo terorističnih dejanj končni cilj, ki opravičuje sredstva. Nedvomno je čas in prostor, v katerem živimo bistven dejavnik pri bojevanju, vzrokih bojevanja in načinih ter posledicah konfliktov. Še posebej na področju motivacije in ideologije sodobne teroristične skupin uporabljajo pristope, ki pozivajo k vračanju h koreninam, z drugimi besedami, k fundamentalizmu. Uporabljajo pa metode, ki najbolje služijo njihovim ciljem.

Psihološka motivacija današnjih napadalcev izvira iz teroristovega osebne nezadovoljstva s svojih življenjem, dosežki in podobo v družbi. Taka oseba meni, da bo položaj rešila s pomočjo terorizma. Navadno ne gre za psihopatološke motnje, lahko pa tako osebo mirno označimo za »pravoverneža« oziroma »fundamentalista« (Rizman 2004: 621). Z gotovostjo lahko trdim, da je podoben sistem vrednot veljal tudi pri pripadnikih Asasinov.

Asasini so bili zgodovinski fenomen, pa vendar ne igrajo nikakršna vloge v kulturnem spominu, celo v šiitskem Iranu ne. Postopki pri umorih njihovih nasprotnikov in motivi za le-te niso deležni posebne pozornosti v zgodovini Islama (Kermani 2002). Verjeli so, da je bolj

humano umoriti samo eno selektivno izbrano osebo, kot pa mnogo njih v odprtem boju. V tem pogledu se usodno razlikujejo od modernih teroristov. Dejstvo pa je, da jih je bilo (Asasinov namreč) neprimerno manj, kot pa njihovih nasprotnikov, zato je izbran način bojevanja logična posledica (Campbell 2004: 20).

Roman Vladimirja Bartola je po 11. septembru 2001 doživel mnogo takšnih in drugačnih interpretacij. Dejstvo je, da so tudi knjižne založbe opazile, da je pametno in dobičkonosno ponovno izdajati knjige s takšno in podobno vsebino. Npr. knjiga Edvarda Lewis »The Assassins« je po terorističnem napadu na ZDA doživela nove izdaje, a tokrat s podnaslovom »Prvi teroristi v zgodovini človeštva« (Lewis 2003: preface). Ljudje, željni razumevanja vzrokov za teroristične napade pa so nedvomno hvaležna ciljna skupina. Tudi v tem dejstvu, poleg v nepoznavanju politično- ideološko-kulturnega in religioznega konteksta islamskih držav in seveda človeški nagnjenosti k aktualizacij, lahko iščemo razloge za tako pogosta namigovanja o povezavi med Asasini in sodobnimi teorističnimi skupinami. Bartolov roman Alamut v vsej tej literaturi deluje še najbolj preroško zanimivo za človeško domišljijo. Tuji kritik, ki romana očitno ni prebral, je zapisal, da je Alamut satira na terorizem. Bartolove sodobnike, ki so brali roman natančneje, pa je njegovo sporočilo zaskrbelo, saj so Bartola in njegov roman sumili, da propagirata terorizem in manipulacijo z ljudmi v imenu vzvišene ideje (Postavil na http://www.ijs.si/lit/alamut_radio.html Miran Hladnik 1. nov. 2004, objavljeno na 3. radijskem programu 28. okt. 2004).

Bartolov Alamut je roman, in je tudi spomin na šiitsko sekto, ki je za kratek čas zaslovela, potem pa hitro izginila v pozabo. Ko govorimo o vplivu Asasinov na zgodovino Islama, ne moremo mimo dejstva, ki je zaznamoval takratni prostor in čas. Ne glede na to, kaj je motiviralo njihova dejanja, je njihovo gibanje predstavljalo resno grožnjo takratni oblasti, naj si bo politični, družbeni ali religiozni (Thackrah 2004: 20).

Dandanes se svet sooča z njihovimi sodobniki. Morda bi si prav ti morali prebrati zgodovino Asasinov, predvsem poglavje o njihovem nenadnem in neslavnem koncu.

7 LITERATURA

1. članki :

Coady, C.A.J.Tony (2005) : Definicija terorizma. V Igor Primorac (ur.): *Terorizem.*

Filozofska vprašanja, 31-43. Ljubljana: Krtina.

Gnezda, Mirjam, Matkovič, Anita, Mlakar (2002): Poročanje slovenskih medijev po terorističnem napadu na Združene države Amerike. V Jezernik Božidar (ur.): *Besede terorja.*

Medijska podoba terorja in nasilja, 63-82. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Grafenauer Bratož, Boža, Ledinek Lozej, Špela, Šterbenc Svetina, Barbara (2002) : Aktualnost Alamuta ali zgodba za vse čase. V Jezernik Božidar (ur.): *Besede terorja.*

Medijska podoba terorja in nasilja, 23-33. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Jezernik, Božidar (2002) : Nova oblačila prastarega divjaka. V Jezernik Božidar (ur.): *Besede terorja. Medijska podoba terorja in nasilja*, 7-22. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Kermani, Navid (2002) : *Roots of terror: suicide, martyrdom, self-redemption and Islam,*

Dostopno na http://www.opendemocracy.net/faith-islamicworld/article_88.jsp (23. junij 2006).

Kožar, Jernej (2002): *Diskontuitete v času.* Dostopno na

<http://www.glusg.si/exhibitions/terorism/teror-slo.htm> (4. maj 2006).

Kranjec, Rebeka, Kužnik, Lea (2002): V imenu višjih ciljev. V Jezernik Božidar (ur.): *Besede terorja. Medijska podoba terorja in nasilja*, 129-142. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Krauthammer, Charles (1986): Partners in Crime. V Netanyahu (ur.) *Terrorism, How the West can Win*, 111-113, New York: Weindenfield and Nicolson.

Lukšič, Igor (2005) : Spremna beseda. V Fossati Marco: *Terorizem in teroristi*, 213-219. Ljubljana: Založba Sophia.

Nežmah, Bernard (2002), *Alamut*. Dostopno na <http://www.mladina.si/teodnik/200208/clanek/knjige-01/> (28.maj 2005).

Primorac, Igor (2005): Uvod. V Primorac (ur.): *Terorizem. Filozofska vprašanja*, 11-27. Ljubljana: Krtina.

Polič, Marko (ur) (1994): *Psihološki vidik nesreč*. Ljubljana: Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje.

Rizman, Polona (2004) : Terorizem v dobi globalizacije. *Teorija in praksa* 41 (3-4), 616 – 633.

2. samostojne publikacije :

Bartol, Vladimir (1938/2002): *Alamut.*, Ljubljana: Založba Sanje.

Bartol, Vladimir (2001): *Pot do učenosti - Mladost pri Svetem Ivanu (Druga knjiga)*.
Ljubljana: Založba Sanje.

Bučar, Bojko, Šabič, Zlatko, Brglez Milan (2000): *Navodila za pisanje seminarske naloge in diplomskega dela*. Ljubljana: FDV.

Campbell, Anthony (2004) : *The Assassins of Alamut*. Dostopno na <http://www.accampbell.uklinux.net/assassins> (9. januar 2006).

Chomsky, Noam (2005) : *911. Enajsti september*. Ljubljana: Založba Sanje.

Čančar, Nusret, Karić, Enes (1990) : *Islamski fundamentalizam – šta je to?* Sarajevo: Mešihat islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Dimitrijevič, (1982) : *Terorizam*. Beograd: K.V.S.

Eliade, Mircea, (1996): *Zgodovina religioznih verovanj in idej*. Ljubljana: DZS.

Evans, G. (1998): *The Penguin dictionary of international relations*, London: Penguin Books.

Fossati, Marco (2005) : *Terorizem in teroristi*. Ljubljana: Založba Sophia.

Frank, Ana (2004) : *Mučeništvo v Islamu in islamskem fundamentalizmu na primeru samomorilskih terorističnih napadov*. Ljubljana: FDV.

Hodgson, Marshall (1977) : *The Venture of Islam*. Cicago, London: University of Chicago press.

Hodgson, Marshall (1955/2005): *The secret order of assassins : the struggle of the early Nizârî Ismâ`îlîs against the Islamic world*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Lewis, Bernard (2003) : *The Assassin, a Radical Sect in Islam*. London: Phoenix.

Meysan, Thierry (2003) : *11. september. Velika laž*. Ljubljana: Orbis.

Miholič, Andrej (2004): *Logistične značilnosti sodobnih terorističnih skupin*. Ljubljana: FDV.

Mag. Pašić, Ahmed (2006) : *Islam in moderni Zahod. Integracija islamskih skupnosti v moderne Zahodne družbe*. Kranj: Gorenjski glas.

Petifford, Lloyd (2005): *Terorizem – tretja svetovna vojna*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Pohly, Duran (2001): *Osama Bin Laden in mednarodni terorizem*. Tržič: Učila international.

Thackrah, J. Richard (2004) : *Dictionary of Terrorism*. New York: Routledge.

Slovar slovenskega knjižnega jezika. (2002). Ljubljana: DZS.

Smolej, Gregor (2003) : *Kaj je terorizem?* Ljubljana: FDV.

Šterbenc, Primož, (2005): *Šiiti: geneza, doktrina in zgodovina odnosov s suniti*. Ljubljana:

FDV.

3. Internetni viri:

<http://www.google.com/search?hl=en&lr=&q=terrorism&btnG=Search> (11. maj 2006).

http://www.ijs.si/lit/alamut_radio.html (17. maj 2006).

http://www.ismaili.net/mirrors/26_alamut/alamut.htm (28. april 2005).

<http://www.krtaca.si/indeks-humanistike/recenzije/fossati->

[terorizem?PHPSESSID=4d3c9d2a2cb05faa3e0d9bb469d03142](http://www.krtaca.si/indeks-humanistike/recenzije/fossati-terorizem?PHPSESSID=4d3c9d2a2cb05faa3e0d9bb469d03142) (26. junij 2006).

<http://www.krtaca.si/indeks-humanistike/recenzije/pettiford-terorizem> 26. junij 2006).

<http://www.krtaca.si/indeks-humanistike/recenzije/politichni-islam> (26. junij 2006).

<http://www.opendemocracy.net/faith-islamicworld/> (22. junij 2006).

<http://www.slate.com/?id=2058632#ContinueArticle> (7. september 2005).

<http://www.thenation.com/doc/20011022/said> (6. februar 2006).